

OKRES DO 1795 ROKU

Okolice współczesnej gminy Trzydnik Duży we wczesnym średniowieczu pokrywała pradawna puszcza. Te obszary leżały na pograniczu ziem, które weszły w skład państwa Piastów – pierwszego państwa polskiego. Dalej na wschód i południe rozciągały się obszary księstw ruskich.

Już w tamtym okresie żyły tutaj niewielkie grupy ludności. Prawdopodobnie w Węglinie funkcjonował niewielki gród. Odkrywano tam także pozostałości dawnych kurhanów¹.

Administrację lokalną, z ramienia księcia, pełnili kasztelanowie. Ośrodkiem kasztelanii był znaczący gród. Takim był dla tych okolic prawdopodobnie Zawichost². W okresie rozbicia dzielnicowego (XIII wiek) te tereny były częścią księstwa sandomierskiego, podobnie jak cała Lubelszczyzna. Była to bardzo niespokojna epoka, nie sprzyjająca rozwojowi osadnictwa. Dopiero okres rządów królów Władysława Łokietka (1305-1333) i Kazimierza Wielkiego (1333-1370) przyczynił się do kolonizacji ziem obecnego województwa lubelskiego.

Urzędnicy królewscy prowadzili akcję osadniczą w imieniu władcy, często jednak król przekazywał pewne obszary gruntów na rzecz wiernych rycerzy lub też Kościoła. Rycerstwo oraz kościół prowadzili osadnictwo już we własnym zakresie.

Prawdopodobnie do najstarszych miejscowości współczesnej gminy należy Rzeczyca (dziś Rzeczyca Księża i Rzeczyca Ziemiańska). Pierwsze wzmianki pochodzą już z 1377 roku, jednak najpewniej wieś powstała już wcześniej i stanowiła własność królewską. W tamtym okresie była to część dużego majątku ziemskiego z ośrodkiem w Kraśniku (wraz ze Stróżą i Wyżnicą)³. Dzieje Kraśnika sięgają przełomu XIII i XIV wieku i w tym okresie prawdopodobnie należy szukać początków Rzeczycy⁴.

Pierwotnie była to własność królewska, następnie prywatna i w końcu kościelna⁵.

W tym samym okresie wzmiankowany jest późniejszy Olbęcין (1372), niedługo potem także Trzydnik (1382). W XIV wieku notowane są kolejne miejscowości: Rzeczyca Niższa (1429, dziś Rzeczyca Ziemiańska), Węglin (1409) oraz Łychów (1443)⁶. W ten sposób w XV wieku ustalił się układ osadniczy tych okolic, który trwa do chwili obecnej⁷.

Ustrój wiejski w początkach średniowiecza opierał się o tak zwane prawo polskie. Były normy prawa zwyczajowego. Na przykład określano wielkość czynszów i danin w zależności od wielkości gospodarstwa. Ludność chłopska dzięki temu zyskała pewną stabilizację oraz ochronę przed zachłannością możnowładców. Chłopi na prawie polskim posiadali dziedziczne prawo własności. Mogli nawet sprzedawać grunt pod warunkiem zgody

---

¹ *Z dziejów powiatu kraśnickiego*, Lublin 1963, s. 15 i 48.

² Tamże, s. 15.

³ *Z dziejów powiatu kraśnickiego*, Lublin 1963, s. 21.

⁴ Tamże.

⁵ *Dzieje Lubelszczyzny, tom III, słownik historyczno-geograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu*, opracował S. Kuraś, Warszawa 1983, Rzeczyca.

⁶ Tamże, hasła: Rzeczyca, Trzydnik, Węglin i Łychów.

⁷ W większości pozostałe miejscowości współczesnej gminy powstały dopiero w XIX wieku, głównie poprzez parcelację większych majątków ziemskich, wywodzących się z powyższych majątków ziemskich.

miejscowego właściciela ziemskiego. Panom przysługiwało prawo usunięcia chłopów z gruntu, ale za odszkodowaniem. Dla nowo założonych wsi udzielano czasowego zwolnienia od powinności. Ten czas zwano lgotą lub wolą. Stąd właśnie wiele wsi posiada właśnie taką nazwę. Czasem nowym osadnikom dawano także pomoc w postaci inwentarza i zboża⁸. Pośrednikiem między panem a chłopami był tak zwany włodarz. Był to z reguły najzamożniejszy mieszkaniec wsi. Wsie na prawie polskim nie posiadały samorządu. Sądownictwo pełnił pan wsi, mając czasem do pomocy ławników spośród chłopów. Chłopom przysługiwało prawo odwołania do sądów wyższej instancji, do sądów państwowych⁹.

Z czasem do Polski dotarły nowocześniejsze formy ustroju wiejskiego – prawo niemieckie posiadające różne odmiany. Był to wzorzec ustroju wsi stosowany w Niemczech i ustanawiany na polskiej wsi. Nie musiało to wiązać się z osadnictwem niemieckim. We wsi na prawie niemieckim chłopcy mieli ściśle określone prawa i obowiązki, dzierżawili ziemię, opłacając czynsz. Mieli prawo wychodu, czyli prawo odejścia ze wsi po spełnieniu pewnych obowiązków. Na czele wsi stał sołtys (zwany też wójtem) posiadający to stanowisko na prawach dziedzicznych. Sołtys miał prawo zakładania karczem i jatek rzeźniczych. Przysługiwało mu prawo do 1/6 części z czynszów i 1/3 z opłat sądowych. Samorząd wiejski wyrażał się głównie w samorządowym sądownictwie. Mieszkańcy wsi sami wybierali ławników sądowych, którzy pod przewodnictwem wójta (zwanego też sołtysem) sądzili głównie sprawy cywilne podległej im ludności. Był to sąd wiejski, zwany też ławą wiejską¹⁰. Tak więc wsie na prawie niemieckim posiadały znaczny zakres samorządu, autonomii.

W tamtych odległych czasach po raz pierwszy padają takie nazwy jak „wójt”, „sołtys”, „ławnicy”. Te określenia będą później przeniesione do współczesnych rozwiązań ustrojowych.

Zdecydowana większość miejscowości współczesnej gminy opierało się o tradycyjne prawo polskie. Tylko w odniesieniu do Rzeczyca zachowały się wzmianki o funkcjonowaniu na jej terenie prawa średzkiego – odmiany prawa niemieckiego¹¹.

Na przełomie XV i XVI wieku ostatecznie ukształtował się ustrój administracyjny Polski, który funkcjonował niemal do końca XVIII wieku.

Państwo dzieliło się na województwa, ziemie oraz na powiaty. Województwa wywodziły się jeszcze z dawnych podziałów na dzielnice (rozbiecie dzielnicowe). Na czele województw stali wojewodowie mianowani przez króla. Ich władza w terenie była jednak symboliczna. Mieli jednak prawo zasiadania w senacie, przez co urząd był niezwykle prestiżowy¹².

Większe województwa dzieliły się niekiedy na ziemie wywodzące się także z dawnych podziałów administracyjnych (na przykład ziemia chełmska).

W ramach województw i ziem funkcjonowały natomiast powiaty stanowiące okręgi sądowe dla sądów szlacheckich oraz miejsca zbierania się sejmików ziemskich¹³.

Okolice współczesnego Trzydnika Dużego należały początkowo do województwa sandomierskiego, następnie od 1474 roku do województwa lubelskiego i powiatu (sądowego)

⁸ W. Korta, *Historia Śląska do 1763 roku*, Warszawa 2003, s. 124.

⁹ Tamże.

¹⁰ *Zarys historii gospodarstwa wiejskiego w Polsce*, tom I, Warszawa 1964, s. 409.

¹¹ *Dzieje Lubelszczyzny, tom III, słownik historyczno-geograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu*, opracował S. Kuraś, Warszawa 1983, Rzeczyca.

¹² Góralski Z., *Urzędy i godności w dawnej Polsce*, Warszawa 1983, s. 73.

¹³ Maciszewski A., *Szlachta polska i jej państwo*, Warszawa 1986, passim.

urzędowskiego. To właśnie w pobliskim Urzędowie zbierała się szlachta południowej części województwa lubelskiego na sądy ziemskie, natomiast sejmiki odbywały się w Bronowicach¹⁴ pod Lublinem¹⁵.

Bardzo ważnym urzędnikiem był starosta grodowy urzędujący w Lublinie. Do jego obowiązków należało sprawowanie w imieniu króla administracji oraz zarządzanie jako dzierżawca królewszczyznami (majątkami królewskimi). Było to zajęcie dochodowe, ponieważ nadwyżki finansowe szły do jego kieszeni. Najważniejszą funkcją starosty było wykonywanie sądownictwa z zakresu czterech artykułów grodzkich (starościńskich) podpalenie, napad na drodze publicznej, najście na dom, zgwałcenie (sądownictwo karne)¹⁶.

Najniższą jednostką podziału administracyjnego były parafie katolickie. Miały one często kształt terytorialny zbliżony do współczesnych gmin. Stanowiły one okręgi pomocne przy zbieraniu podatków państwowych i lokalnych. Obszar współczesnej gminy należał do kilku parafii. Północno-wschodnie obszary, okolice Rzeczyca, należały do parafii Kraśnik. Natomiast okolice Olbięcina należały już do parafii Dzierzkowice. Pozostałe obszary przynależały do parafii w Potoku¹⁷.

W tamtym okresie ustaliły się główne trakty drogowe funkcjonujące przez następne stulecia, faktycznie do dziś. Jeden z nich prowadził z Kraśnika, przez Olbięcina w kierunku Wisły oraz drugi od Kraśnika przez Rzeczyca do Łychowa i następnie do Zdziechowic. Sam Trzydnik leżał nieco na uboczu głównych traktów¹⁸.

Mieszkańcami tych okolic w czasach średniowiecza byli głównie Polacy, katolicy. Dużą część ludności stanowiła drobna szlachta. W niektórych wsiach stanowili oni większość mieszkańców (na przykład dawny Trzydnik) tworząc tak zwane zaścianki szlacheckie. Prawdopodobnie do tej pory mieszkają tu potomkowie szlachty.

Dobra koniunktura na polskie zboże na Zachodzie Europy prowadziła do intensywnej produkcji rolnej w większych gospodarstwach szlacheckich – folwarkach. W celu zapewnienia sobie taniej siły roboczej rozpoczął się proces pozbawiania chłopów dawnych praw. Król zrezygnował ostatecznie z władzy sądowniczej nad ludnością chłopską. Funkcjonujący w XVII i XVIII wiek system gospodarki wiejskiej zwano gospodarką folwarczno-pańszczyźnianą. Jednak nawet w tym ciężkim dla wsi okresie istniały pewne formy samorządu. Nazywano je prawem gromadzkim. „Gromadę” tworzyła ludność danej wsi. Na czele gromady stał wybierany przez nią wójt lub sołtys. Miał on do pomocy ławników i dziesiętników. Ludność wiejska w tym czasie formalnie była poddana danemu panu, ale jako całość gromada stanowiła pewną siłę, z którą pan musiał się liczyć i respektować jej uprawnienia zwyczajowe. Ustalanie czynszów i danin na rzecz dworu należało do wspólnych porozumień gromady i pana. Wśród mieszkańców wsi-gromady istniały różne kategorie chłopów: kmiecie – dzierżawiący grunty dziedzicznie oraz zagrodnicy, chałupnicy i komornicy stanowiący różne kategorie chłopów – od posiadających dożywotnio kawałek gruntu poprzez dzierżawiących grunt dożywotnio po robotników rolnych. Gromada wiejska stanowiła też własne sądownictwo pod przewodnictwem ławy

---

¹⁴ Obecnie dzielnica Lublina.

¹⁵ *Województwo lubelskie w drugiej połowie XVI wieku*, opracował S. Wojciechowski, Warszawa 1966.

¹⁶ Borucki M., *Temida Staropolska*, Warszawa 1979, s. 20

¹⁷ *Województwo lubelskie w drugiej .....*

¹⁸ Tamże.

wiejskiej. Na tak zwanych sądach „rugowych” wybierany przez gromadę ławnik musiał oddawać rug, co oznaczało, że stawał się oskarżycielem publicznym we wszystkich przestępstwach popełnianych przez mieszkańców gromady od czasu ostatniego sądu. Kary były pieniężne lub chłosty. Za zabójstwo stosowano karę śmierci przez ścięcie. Za zdradę pana lub gromady – odebranie gruntu. Ostateczną instancją był właściciel danej wsi¹⁹.

Do połowy XVII wieku mieszkańcy tych okolic żyli dość spokojnie. Wszystko zmieniło się w 1648 roku. W listopadzie tego roku pod Kraśnik podeszły wojska ukraińskie (powstanie Chmielnickiego). Miasto zostało zdobyte, wielu mieszczan zginęło²⁰. Prawdopodobnie ucierpiały też okoliczne wsie. W 1652 roku powiat urzędowski nawiedziła epidemia. Spowodowało to regres gospodarczy i spadek liczby ludności²¹. Jak by tego było mało w 1657 roku w rejon Kraśnika wkroczyły wojska szwedzkie i siedmiogrodzkie. Była to część działań wojennych zwanych potopem szwedzkim (1655-1660). W kwietniu 1657 roku przejeżdżał tędy sam król szwedzki Karol Gustaw. W czerwcu tego samego roku wojska szwedzkie ponownie złupiły Kraśnik i okolice. Również wojska polskie (koronne) znane były z łupiestwa, gdy nie pobrały należnego żołdu²².

Po wojnie ze Szwecją kraj był zupełnie zrujnowany. Straty gospodarcze i ludnościowe były nawet większe niż w okresie I czy II wojny światowej. Wiele wsi zupełnie zanikło. Tak było głównie w dawnych majątkach królewskich, bezlitośnie traktowanych przez wszystkie strony konfliktów. Jednak dobra prywatne także ucierpiały. Możemy przypuszczać, że największe straty poniósł Olbięcin, leżący „przy trasie” przemarszów. Pozostałe tereny współczesnej gminy Trzydnik Duży mogły ucierpieć w mniejszym stopniu.

W 1662 roku okolice Kraśnika znowu nawiedziła epidemia („morowe powietrze”)²³. W drugiej połowie XVII wieku kraj powoli wychodził z upadku, jednak na to potrzebnych było wiele lat. W latach 1700-1721 nasz kraj ponownie stał się terenem kolejnych przemarszów wojskowych z okresu tak zwanej III wojny północnej. Wojska saskie, rosyjskie i szwedzkie bezlitości łupiły kraj. Obce wojska przyniosły także epidemie dziesiątkujące ludność. Dopiero w drugiej połowie XVIII wieku nastąpiło pewne ożywienie gospodarcze.

---

¹⁹ Koneczny F, *Dzieje administracji w Polsce w zarysie*, Wilno 1924.

²⁰ *Z dziejów powiatu kraśnickiego*, Lublin 1963, s. 121.

²¹ Tamże, s. 123.

²² Tamże, s. 125.

²³ Tamże, s. 126.

Fragment mapy Karola de Pertheesa (Mappa szczególna województwa lubelskiego, Warszawa 1786).

Jak wspomniano wyżej w XIV i XV wieku ustalił się zarys sieci osadniczej w rejonie Trzydnika. W następnych wiekach niewiele się zmieniło. Rzeszyca już w średniowieczu rozpadła się na dwie miejscowości, ten podział się utrwalił. Jediną nową miejscowością widoczną na powyższej mapie jest Węglin powstały dopiero w XVIII wieku²⁴.

W XVIII wieku Rzeczypospolita chyliła się ku upadkowi. W 1772 roku miał miejsce I rozbiór Polski. Próby reform zapoczątkowane przez Sejm Wielki w 1788 roku spowodowały interwencję Rosji w 1792 roku i kolejny rozbiór w rok później. Powstanie kościuszkowskie z 1794 roku zakończyło się klęską. W 1795 roku nastąpił ostateczny rozbiór Rzeczypospolitej.

²⁴ Karol de Perthees, *Mappa szczególna województwa lubelskiego*, Warszawa 1786.

OKOLICE TRZYDNIKA W OKRESIE ZABORÓW (1795-1918)

OKRES ZABORU AUSTRIACKIEGO

W 1795 rozpoczął się okres zaborów. Ziemie dzisiejszej Lubelszczyzny włączono do nowej austriackiej prowincji - Galicji Zachodniej.

Za czasów austriackich sporządzono dokładniejsze mapy terenowe. Możemy zauważyć nowe miejscowości, które powstały na przełomie XVIII i XIX wieku. Z mapy dowiadujemy się Trzydnik rozrastał się na nowe kilka części. Północną część z nazwą Trzydnik oraz południowy zwany Trzydnik *Pietrosizna* (?), dziś jest to Wola Trzydnicka. Nastąpiło też wyodrębnienie oddzielnej wsi Liśnik Mały²⁵.

W lipcu 1796 roku ogłoszono podział Galicji Zachodniej na 12 cyrkułów (powiatów). Wśród nich powołano także cyrkuł józefowski. Cyrkuł ten obejmował nadwiślańskie tereny dawnego województwa lubelskiego, w tym okolice Kraśnika²⁶. Wkrótce połączono cyrkuły w większe jednostki. W listopadzie 1803 roku cyrkuł józefowski połączono z lubelskim, w jeden cyrkuł lubelski²⁷. Wkrótce i tak wszystko miało się zmienić za sprawą wojen napoleońskich. Cesarz Francuzów Napoleon Bonaparte w 1806 roku prowadził wojnę z Prusami, Austrią i Rosją, która doprowadziła do powstania Księstwa Warszawskiego z ziem I i II zaboru pruskiego (1807).

W 1809 roku rozpoczęła się kolejna wojna francusko-austriacka. Wojska Księstwa Warszawskiego przyłączyły się do tej wojny. Austria przegrała wojnę i cała dawna Galicja Zachodnia, w tym Lubelszczyzna z okolicami Trzydnika, weszła w skład Księstwa Warszawskiego²⁸.

KSIĘSTWO WARSZAWSKIE 1810-1815

Księstwo Warszawskie było namiastką państwa polskiego podległą całkowicie woli Napoleona i podporządkowaną jego polityce militarnej. Księstwo Warszawskie zostało zobowiązane do dostarczenia określonej liczby rekrutów do wojska i środków potrzebnych do prowadzenia wojny. Nie dało się tego wykonać bez sprawnej, nowoczesnej administracji, której w Polsce nigdy jeszcze nie było. Francuzi przeszczepili na nasz grunt swoje rozwiązania ustrojowe. Wprowadzono konstytucję (lipiec 1807), zniesiono formalnie poddaństwo chłopów, nadając im wolność osobistą, ale nie było jeszcze mowy o uwłaszczeniu. Wprowadzono Kodeks Napoleona – zbiór prawa cywilnego nieznanego wcześniej w Polsce.

W czasach Księstwa Warszawskiego podzielono kraj na nowe jednostki administracyjne. Władze Księstwa Warszawskiego nie chciały odwoływać się do dawnych

---

²⁵ Erzerzog Carl, *Carte von West Galilizen*, Wiedeń 1801-1804.

²⁶ Ćwik W. Reder, *Lubelszczyzna – dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977, s. 65.

²⁷ Tamże, s. 66.

²⁸ Tamże, s. 69.

podziałów terytorialnych z czasów I Rzeczypospolitej lub okresie rządów austriackich²⁹.

Kraj podzielono na departamenty (województwa) oraz powiaty. W kwietniu 1810 roku powstał powiat kraśnicki, z Trzydnikiem, jako jeden z powiatów w departamencie lubelskim. Na czele powiatu stał podprefekt podlegający prefektowi w siedzibie departamentu³⁰.

Podczas funkcjonowania Księstwa Warszawskiego po raz pierwszy wystąpił podział na gminy. Na mocy dekretu księcia warszawskiego z 23 lutego 1809 roku utworzono gminy wiejskie. Obszar gminy wiejskiej łączył się z obszarem majątku dworskiego. Minimalny obszar gminy wynosił 10 dymów (10 domów). Stanowisko wójta pełnił zwyczajowo dziedzic majątku. Oficjalnie był mianowany przez prefekta *spośród obywateli gminy czytać i pisać umiejących*. Funkcję wójta mogła pełnić jedna osoba na obszarze kilku gmin wiejskich. W każdej gromadzie wiejskiej wójt wyznaczał swoich pomocników – sołtysów. Wójt mógł też wyznaczyć swojego zastępcę za zgodą podprefekta. Wójt miał zadania: *rozsyłać i podawać do publicznej wiadomości rozkazy i zarządzenia rządowe, administrować majątkiem gminy, wypłacać pieniądze dla pracowników gminy, kierować robotami publicznymi*³¹. Wójt prowadził księgi ludności, wyznaczał podwoły i kwatery dla wojska. Pełnił on swoją funkcję bezpłatnie. Wójtami często byli też dzierżawcy, księża, a czasem nawet kobiety. Wójtowie mieli prawo sądenia ludności na swoim terenie. Ich władzy sądowniczej podlegali mieszkańcy gminy oraz obcy złapani na gorącym uczynku³². Na terenie współczesnej gminy powstało prawdopodobnie kilka niewielkich gmin, których granice wyznaczały okręgi majątków ziemskich.

Okres Księstwa Warszawskiego zakończył się już w 1813 okupacją państwa przez wojska rosyjskie. Formalnie państwo to zostało zlikwidowane w dwa lata później. Jednak instytucje powstałe w tym państwie, takie jak gminy wiejskie pozostały na dłużej.

KRÓLESTWO POLSKIE 1815-1915

W 1815 roku władcy Europy uzgodnili powstanie Królestwa Polskiego z dużej części dawnego Księstwa Warszawskiego. Nowe państwo znalazło się pod berłem cara Rosji. Ustanowiono w nim podział na województwa (wzorem dawnej Rzeczypospolitej), obwody³³ i powiaty. W tym okresie obszary wokół Trzydnika Dużego należał do województwa lubelskiego, obwodu zamojskiego i powiatu kraśnickiego³⁴.

W okresie powstania listopadowego (1830-1831) te okolice nie stały się teatrem działań wojennych. Były zapleczem walk powstańczych. Jedynie w końcówce powstania wycofywały się traktem przez Olbęciny pobite wojska 3 pułku ułanów w kierunku austriackiej Galicji³⁵.

Po powstaniu listopadowym (1830-1831) nastąpił nacisk na unifikację Królestwa

---

²⁹ Ćwik W., Reder J., *Lubelszczyzna, dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977, s. 77.

³⁰ *Z dziejów powiatu kraśnickiego*, Lublin 1963, s. 186.

³¹ Mencil T., *Gmina dominalna w Królestwie Polskim przed uwłaszczeniem* [w:] *Gmina wiejska i jej samorząd*, pod red. H. Brodowskiej, Warszawa 1989, s. 107-108.

³² Tamże.

³³ Skupiające po 2-3 powiaty.

³⁴ *Podziały administracyjne Królestwa Polskiego w okresie 1815-1918*, mapy, opracował Adam Borkiewicz, Warszawa 1956, s.

³⁵ Widomski Jan, *Krótki zarys dziejów Olbęcina*, część I, s. 15.

Polskiego z Rosją. Ukazem carskim z 8 marca 1837 roku województwa przemianowano na gubernie. Właśnie gubernie były podstawową jednostką podziału w carskiej Rosji. Powstała zatem gubernia lubelska. Dodatkowo od 1842 roku obwody przemianowano na powiaty, a dawne powiaty na okręgi. W ten sposób powstał rozległy powiat zamojski z okolicami współczesnej gminy³⁶.

W Królestwie Polskim pozostały, z pewnymi modyfikacjami, gminy wiejskie. Według Konstytucji Królestwa Polskiego wójt to było ostatnie ogniwo administracji krajowej. Do obowiązków wójta należało: *tamować rozpowszechnianie czynów obrażających moralność, prowadzić statystykę ludności, zasiewów zboża i bydła, rozkwaterować przyręczoną w przychodzie ilość wojska, wydawać zaświadczenia i paszporty, zapobiegać próżniactwu i żebractwu, zatrzymywać dezertów, przystawiać powołanych rekrutów do wojska, przestrzegać, aby osoby przybywające do gminy wykazywały się właściwymi zaświadczeniami, utrzymywać protokoły odebranych rozkazów rządowych i w ogóle czynić zadosyć wszystkim poleceniom władz*³⁷.

Wójtem był z mocy prawa właściciel wsi. W swych czynnościach posługiwał się pieczęcią urzędową. Był odpowiedzialny za zastępcę i sołtysów powołanych przez siebie na wsiach. Każda wieś, osiedle i część wsi, jeżeli liczyło przynajmniej 10 dymów³⁸, stanowiło odrębną gminę. Kilka lub kilkanaście wsi należących do jednego właściciela mogło stanowić jedną gminę. Wsie należące do różnych właścicieli i stanowiące odrębne gminy mogły być połączone w jedną gminę. Ówczesny wójt miał obowiązek prowadzenia aż 50 różnych ksiąg (wykazów urzędowych) – od akt cudzoziemców po akta broni myśliwskiej. Często właściciele majątków wyręczali się zastępcami. Wójtowie lub zastępcy w każdej wsi mieli do pomocy sołtysów³⁹.

Niemal każdy właściciel ziemski stawał się wójtem. Na przykład w Olbięcinie wójtem był ziemianin Kacper Kaczkowski. Natomiast urząd gminy mieścił się w zabytkowym budynku wybudowanym na przejazd króla Stanisława Augusta Poniatowskiego⁴⁰.

---

³⁶ W. Ćwik., J. Reder, *Lubelszczyzna – dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977, s. 93.

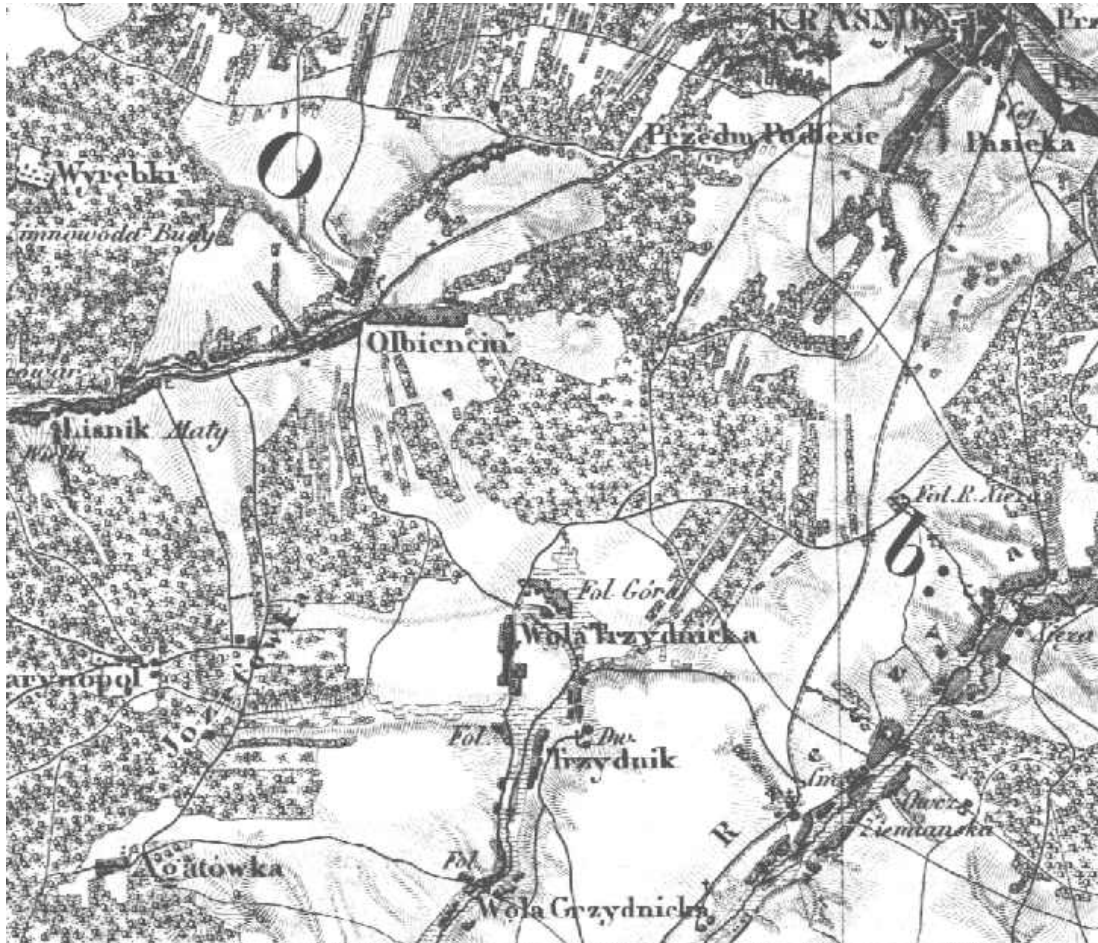
³⁷ Mencil T., *Gmina dominalna w...*, s. 109.

³⁸ Dymami dawniej określano jeden dom, jedno ognisko domowe, jeden dym – jedna rodzina.

³⁹ Tamże, s. 118-119.

⁴⁰ Widomski Jan, *Krótki zarys dziejów Olbięcina*, część I, s. 15.

Fragment Topograficznej Karty Królestwa Polskiego z 1839 roku

Na mocy ukazów carskich z 3 (15) marca⁴¹ 1859 roku rozpoczęto wprowadzenie większych gmin wiejskich (zbiorowych) liczących, co najmniej 50 domów⁴² pod nadzorem właścicieli ziemskich. Jeżeli jeden właściciel ziemski posiadał co najmniej 50 dymów i miał odpowiednie kwalifikacje, to zostawał wójtem. Mniejsze majątki ziemskie mogły być połączone w jedną gminę. Właściciele ziemscy sami wybierali spośród siebie wójta i przedstawiali do zatwierdzenia przez Komisję Rządową do Spraw Wewnętrznych. Jeżeli przedstawiony kandydat nie miał kwalifikacji, właściciele musieli przedstawić inną osobę. W razie kłopotów ze znalezieniem kandydata, wójta wyznaczała Komisja Rządowa na koszt właścicieli. Do pomocy wójt miał radnych wybranych przez mieszkańców zatwierdzonych przez naczelnika powiatu. Od 1859 roku sołtysów wybierali już sami mieszkańcy⁴³.

Trudno teraz ustalić dokładny obszar gmin powstałych po 1859 roku. Gminy te powoływano stopniowo i często zmieniano ich granice. Z tego okresu (1859-1867) w źródłach wymienia się gminę Olbięcino z obszarami współczesnej gminy⁴⁴.

⁴¹ W Polsce i Rosji stosowano różne kalendarze.

⁴² Dziennik Praw Królestwa Polskiego, tom 53, 1859, s. 5-15.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ Archiwum Państwowe w Lublinie, Zbiór Tabel Likwidacyjnych, powiat janowski.

POWSTANIE STYCZNIOWE I UWŁASZCZENIE ZIEMI DWORSKIEJ

W styczniu 1863 roku wybuchło powstanie styczniowe. Brak jest danych o większych bitwach czy potyczkach tego powstania na terenie współczesnej gminy Trzydnik Duży. Mieszkańcy gminy brali w nim udział o czym wspomina Jan Widomski opisujący historię Olbięcina (patrz Olbięcín).

Władze carskie w rok po wybuchu powstania, wiosną 1864 roku, przystąpiły do uwłaszczania ziemi dworskiej, aby w ten sposób odciągnąć ludność od walki. Ziemia dworska użytkowana przez chłopów stała się ich własnością. W każdej wsi przystąpiono do wymierzania gruntów. Powstały *Tabele Likwidacyjne*, oddzielne dla poszczególnych miejscowości, w których dokładnie określono ilość gruntów każdego gospodarza. Powstały szczegółowe mapki gruntów. Chłopi musieli spłacić otrzymaną ziemię, ale otrzymywali ją na własność. Zmieniło to zupełnie stosunki własnościowe na polskiej wsi. Co ciekawe ówczesne decyzje władz rosyjskich rzutują na stosunki własnościowe w gminie do chwili obecnej.

REFORMY ADMINISTRACJI

Drugą reformą władz carskich było nadania samorządu powołanych właśnie zbiorowym gminom wiejskim. Ustrój gmin wiejskich określały przepisy z 2 marca 1864 roku „o urządzeniu gmin wiejskich”⁴⁵. Gminy miały charakter samorządowy i zostały oddzielone od władzy właścicieli ziemskich⁴⁶. Samorząd gminny tworzyły zarówno grunty włościańskie (chłopskie), jak i dworskie (folwarki)⁴⁷. Organem uchwałodawczym gminy było zebranie gminne (rodzaj wiecu). W zebraniu mogli brać udział wszyscy pełnoletni gospodarze, bez względu na wyznanie (z czasem także kobiety). Należało posiadać na terenie gminy przynajmniej 3 morgi gruntu, aby uczestniczyć w obradach. Zebranie gminne decydowało o najważniejszych sprawach gminnych, dysponowaniu majątkiem, rozkładem podatków, wybierało też urzędników; wójta i pisarza gminnego i sprawowało nad nimi kontrolę.

Gmina składała się z tak zwanych gromad, które wywodziły się często jeszcze z czasów średniowiecza i posiadały znaczną autonomię. Funkcjonowały zebrania gromadzkie danej gromady (wsi), które decydowały o sprawach tej jednostki oraz wybierały sołtysa jako wykonawcę uchwał gromadzkich. Gromady posiadały swój własny majątek, często były to nieruchomości gruntowe. Obok gromad funkcjonowały folwarki dworskie, których reprezentantem był właściciel ziemski.

Najważniejszym urzędnikiem był wójt gminy - jednocześnie przedstawiciel i wykonawca władzy państwowej oraz wykonawca uchwał zebrania gminnego. Posiadał także uprawnienia policyjne, porządkowe i na bieżąco zarządzał gminą. Wójt utrzymywał się zazwyczaj z gospodarstwa rolnego i „wójtowanie” to była jego praca dodatkowa. Powoływano także jego zastępcę – podwójciego.

---

⁴⁵ Ukaz o urządzeniu gmin wiejskich z 19 II (2 III) 1864, Dziennik Praw Królestwa Polskiego, tom 62, s. 37 i następane.

⁴⁶ J. Szumski, *Chłopi a gmina w guberni łomżyńskiej*, „Studia Łomżyńskie”, tom IV, s. 39.

⁴⁷ Tamże.

Prowadzeniem ksiąg gminnych⁴⁸ zajmował się pisarz gminny. Sprawował swoje obowiązki pod nadzorem wójta. W praktyce stawał się najważniejszym urzędnikiem gminnym. Wynikało to z jego znajomości przepisów prawa, wykształcenia. Językiem urzędowym w gminach był rosyjski.

Urzędów w gminie (wójt, pisarz, sołtys) nie mogły sprawować osoby poniżej 25 roku życia, niechrześcijanie, osoby bez stałego miejsca zamieszkania, skazani za przestępstwa oraz osoby pozostające pod dozorem policji lub sądu. Umiejętność czytania i pisania nie była konieczna, aby zostać urzędnikiem gminnym, z wyjątkiem pisarza. Kadencja urzędowania wójta i sołtysów trwała trzy lata, pisarz był powoływany na czas nieokreślony. W praktyce carskiej Rosji samorząd wiejski był często ograniczany przez naczelników powiatów, którzy ingerowali w uchwały zebrań gminnych i gromadzkich oraz decydowali o obsadzie stanowisk⁴⁹.

Jak wspomniano wyżej, w 1859 roku powołano większe terytorialne gminy wiejskie. Wśród nich była także zbiorowa gmina Olbiewicz⁵⁰.

Porządkując kwestie uwłaszczenia i administracji lokalnej 17 stycznia 1867 roku rząd Królestwa Polskiego wydał rozporządzenie o podziale administracyjnym kraju na poziomie powiatów i guberni⁵¹. Szczegółowo ustalono podział na gubernie, następnie na powiaty, miasta i gminy. Był to pierwszy tego typu jednolity akt wydany przez centralne władze Królestwa Polskiego porządkujący kwestie ustroju administracji lokalnej. Wymienione w akcie gminy (ośrodki gminne) w większości stanowiły już wcześniej siedziby gmin wiejskich, jednak dopiero od 1867 roku były to samorządy gminne w granicach, które przetrwały do 1954 roku⁵². W powyższym dokumencie widnieje nazwa gminy Olbiewicz w powiecie janowskim i guberni lubelskiej⁵³.

W kilka lat później gminę tą przemianowano na Trzydnik, bowiem przeniesiono siedzibę gminy właśnie do Trzydnika. Miało to miejsce w latach 70. XIX wieku⁵⁴. Trzydnik był już ówczesnie dużą miejscowością i leżał w centrum obszaru gminy. Według przekazów przeniesienie siedziby miało być karą dla ówczesnego właściciela Olbiewicza za wspomaganie powstańców styczniowych, jednak miało to miejsce w kilka lub kilkanaście lat po powstaniu⁵⁵.

Według opisu gminy z 1892 roku leżała ona w powiecie janowskim i należała do sądu gminnego (pierwszej instancji) w Gościeradowie, stacji pocztowej w Kraśniku. Gmina obejmowała 24 088 mórg obszaru i posiadała 5 332 mieszkańców. Niemal wszyscy mieszkańcy byli katolikami z wyjątkiem 55 Żydów, 9 prawosławnych i 1 protestanta. W skład gminy wchodziły miejscowości (ówczesne nazewnictwo): Agatówka, Budki, Dębowiec, Dębińszczyzna, Dąbrowa folwark, Góry folwark, Liśnik, Łychów Szlachecki i Gościeradowski, Majdan Dąbrowa, Majnogóra folwark (?), Owczarnia folwark, Olbiewicz,

⁴⁸ Ewidencje ludności, podatkowe itp.

⁴⁹ J. Kukulski, *Realizacja reformy gminnej w 1864 roku w Królestwie Polskim*, [w:] „Gmina wiejska i jej samorząd”, pod red. H. Brodowskiej, Warszawa 1989, s. 151-191.

⁵⁰ Archiwum Państwowe w Lublinie, Zbiór Tabel Likwidacyjnych, powiat janowski.

⁵¹ Dziennik Praw Królestwa Polskiego, 1866, s. 279 i następne.

⁵² W latach 1867-1954 zdarzały się zmiany, jednak zasadniczy podział przetrwał niemal 100 lat.

⁵³ Dziennik Praw Królestwa Polskiego, 1867, s. 375.

⁵⁴ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego, tom III.

⁵⁵ Widomski Jan, *Krótki zarys dziejów Olbiewicza*, część I, s. 15.

Pasieka, Rzeczyca [Księża], Rzeczyca Ziemiańska, Trzydnik Wielki i Mały, Węglin, Węglinek, Wola Trzydnicka oraz Wólka Trzydnicka, Wólka Olbięcka⁵⁶. Jak widać obszar tej dawnej gminy niemal dokładnie pokrywa się z granicami współczesnej gminy. Wspólnota samorządowa (administracyjna) powstała w tamtym okresie przetrwała aż do 1954 roku. Niestety akta gminy Trzydnik z okresu zaborów nie zachowały się do naszych czasów.

Fragment rosyjskiej mapy z przełomu XIX i XX wieku

PRZEŁOM XIX i XX WIEKU

W drugiej połowie XIX wieku kraj korzystał z rozwoju gospodarczego. Uwłaszczeni chłopci stali się pełnoprawną częścią systemu gospodarczego. Następował przyrost ludności. Ziemianie bardzo często parcelowali swoje folwarki tworząc tak zwane kolonie. Układ wsi kolonijnych był zupełnie inny. Drogi były proste, zabudowania rozrzucone inaczej niż w starych wsiach. Właśnie w tym okresie nastąpiła największa fala osadnictwa, co wiązało się także z masową wycinką lasów. To właśnie na przełomie XIX i XX wieku powstały liczne kolonie, najczęściej obok istniejących już wcześniej wsi. Kolonistami byli mieszkańcy sąsiednich wsi lub też zupełnie nowi osadnicy z innych okolic.

Dużym problemem dla ludności wiejskiej była rusyfikacja. W urzędzie gminy stosowano język rosyjski, dzieci uczono w szkołach także w tym języku.

W okresie wystąpień rewolucyjnych z lata 1905-1907 również ludność gminy Trzydnik wzięła w nich udział. Rozbijano sklepy, zrywano ogłoszenia urzędowe (rosyjskie), zamalowywano drogowaskazy, zawieszano polskie napisy. Domagano się nauki w języku polskim⁵⁷. Władze rosyjskie stłumiły wystąpienia ludności.

⁵⁶ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego. Tomy I-XIV. Warszawa 1880-1902, tom XII, s. 581.

⁵⁷ *Z dziejów powiatu kraśnickiego*, Lublin 1963, s. 219.

I WOJNA ŚWIATOWA

Latem 1914 Europa, niemal z dnia na dzień, stała się widownią Wielkiej Wojny. Stary świat właśnie się kończył. Już w trzy tygodnie po wybuchu wojny (od 1 sierpnia 1914) wojska austro-węgierskie przełamały front i dotarły do Kraśnika, wypierając Rosjan. Gmina Trzydnik była w bezpośrednim zapleczu bitwy pod Kraśnikiem w dniach 23-25 sierpnia 1914 roku z wszystkimi tego konsekwencjami⁵⁸. Przez dwa tygodnie miała miejsce okupacja austro-węgierska. Wkrótce potem Rosjanie odzyskali Kraśnik, w tym teren gminy Trzydnik⁵⁹. W 1915 roku wojna znowu zawitała w te okolice. Latem tego roku trwały intensywne walki. Przez teren gminy przechodził front. W walkach zginęło wielu żołnierzy. Do tej pory w wielu miejscowościach gminy Trzydnik są niewielkie cmentarze wojenne z tego okresu.

W lipcu 1915 roku Rosjanie zostali ostatecznie wyparci z okolic Kraśnika. Rozpoczęła się okupacja austro-węgierska.

Władze austriackie posługiwały się w kontaktach z ludnością językiem polskim, jednak była to twarda okupacja. Ludność została poddana nadzorowi, a na udanie się ze wsi do miasta należało mieć specjalną przepustkę. Władze skrzętnie spisywały stan gospodarczy powiatu i przystąpiły od eksploatacji tych obszarów. Rolnicy byli zmuszeni do oddawania określonych ilości zboża i żywca na potrzeby wojskowe. Przystąpiono też do reglamentacji żywności, głównie tych pierwszej potrzeby. Należało także wyżywić kilka tysięcy wojskowych stacjonujących na terenie powiatu. Wszystko to spowodowało szerzenie się chorób zakaźnych, a wśród dzieci powszechnie panowała szkarlatyna i dyfteryt.

Gminy w tym czasie były głównie narzędziem w rękach okupantów. Kontrolowano ludność na wszelkie sposoby.

Okupacja austro-węgierska miała też swoje pozytywne następstwa. Austriacy rozpoczęli na dużą skalę budowę i remonty dróg, które w czasach rosyjskich były zupełnie zaniedbane. Wybudowano linię kolejową z Lublina do Rozwadowa przez teren gminy. Okupanci niezwykle zwracali uwagę na czystość i porządek. Najważniejsze jednak, że władze austriackie pozwoliły na istnienie polskich szkół i organizacji społecznych. Był to żywiołowy czas powstawania polskiego szkolnictwa, polskich organizacji, w tym także tajnych. Komórki tajnej Polskiej Organizacji Wojskowej powstały także w gminie Trzydnik⁶⁰.

W początkach listopada 1918 roku władza austro-węgierska chyliła się ku upadkowi. Państwo to zaczęło się rozpadać. Posterunki żandarmerii były rozbijane przez POW. Tak było na przykład w Olbięcinie w dniu 2 listopada 1918 roku⁶¹.

---

⁵⁸ Jan Dąbrowski, *Wielka Wojna 1914-1918*, s. 159.

⁵⁹ Tamże.

⁶⁰ Widomski Jan, *Krótki zarys dziejów Olbięcina*, część I, s. 19.

⁶¹ Tamże.

II RZECZPOSPOLITA

ADMINISTRACJA I USTRÓJ

W pierwszych dniach listopada 1918 roku władza okupacyjna niemiecka (dla północnej części dawnego Królestwa Polskiego) oraz austro-węgierska (dla południa okupowanego kraju) ostatecznie załamała się. Rozpoczęło się organizowanie niepodległego państwa polskiego ze stolicą w Warszawie. Państwo rozpoczęło walkę o granice, a nawet przetrwanie jak w roku 1920. Z tego powodu wiele reform administracyjnych pozostawiono na później. Zasadą naczelną było początkowo zachowanie różnic w poszczególnych regionach kraju.

Tak więc ustrój samorządu lokalnego ustanowiony w 1864 roku dla dawnego Królestwa Polskiego został utrzymany. Pozostał nadal stary podział na powiaty i gminy. Powołano jedną nową strukturę – województwa, w miejsce dawnych rosyjskich guberni. W sierpniu 1919 roku utworzono województwo lubelskie wraz z powiatem janowskim oraz gminą Trzydnik⁶².

Dawny, rosyjski ustrój lokalny zmodyfikowano dekretem Naczelnika Państwa z 27 listopada 1918 roku. Dekret miał za zadanie regulować sprawy samorządu gminnego do chwili wejścia w życie nowych ustaw i funkcjonować tymczasowo. W praktyce obowiązywał do 1934 roku⁶³.

Według dekretu gmina, tak jak poprzednio, pozostała formą samorządu zbiorowego, w jej skład wchodziły gromady wiejskie oraz folwarki. Nadal główną instytucją gminy pozostało zebranie gminne, jednak odtąd mogli w nim uczestniczyć wszyscy pełnoletni obywatele gminy bez względu na stan majątkowy. Zebrania winny się odbywać raz na kwartał, w praktyce działo się to w miarę potrzeby, najczęściej raz w roku dla uchwalenia budżetu. Zebranie zajmowało się sprawami majątku gminy, zatwierdzało budżet, zajmowało się sprawami dróg i mostów, zasadami prowadzenia handlu, ochroną zdrowia, opieką nad ubogimi⁶⁴. Koszty działalności gminy pokrywano we własnym zakresie.

Zupełnie nowym organem była rada gminy wybierana przez zebranie gminne na okres 3 lat. Składała się z 12 członków oraz 6 zastępców (w razie śmierci lub wygaśnięcia mandatu do rady wchodził automatycznie zastępca z największą liczbą głosów).

Rada przygotowywała wnioski i budżet, zarządzała majątkiem i funduszami gminnymi, kontrolowała urzędników gminnych i wójta. Rada zbierała się przynajmniej raz w miesiącu lub częściej na żądanie co najmniej 5 członków. Uchwały podejmowano większością głosów. Raz w roku rada gminy przedstawiała wyniki swojej działalności na forum zebrania gminnego. Wybory do rad gminnych zarządzał starosta. W razie słabej działalności rad gminnych wojewoda miał prawo ją rozwiązać i zarządzić nowe wybory. Wybory do rad gmin w tym okresie przeprowadzono na przełomie 1918 i 1919 roku, kolejne dopiero w 1927 roku, bowiem kadencje rad przedłużano kilkakrotnie.

---

⁶² Dz. U. 1919 nr 65 poz. 395.

⁶³ Dekret z 27 listopada 1918 roku o utworzeniu rad gminnych na obszarze byłego Królestwa Polskiego. Dz. U. 1918, nr 18 poz. 48.

⁶⁴ Tamże, nr 18, poz. 48.

Na czele rady gminy stał wójt wybierany przez zebranie gminne⁶⁵.

Wójtowie i sołtysi byli jednocześnie funkcjonariuszami państwowymi i przedstawicielami władzy samorządowej. Zarządzenia dotyczące wyborów wójta, radnych i sołtysów wydawał starosta powiatowy. To on zatwierdzał (bądź nie) wójtów i sołtysów, i to przed nim składali oni przysięgę służbową. Starosta posiadał szerokie możliwości nadzoru nad gminą.

Wójt reprezentował gminę na zewnątrz. Zawierał umowy w jej imieniu. Dokumenty musiały mieć jego podpis i dwóch radnych. Wójt wypełniał także zadania narzucone przez władzę zwierzchnie. Jego zastępcą nadal był podwójci.

Wójt miał do pomocy aparat urzędniczy – urząd gminy, który składał się z kilku urzędników: sekretarza (zwanego też pisarzem gminnym), jego pomocników (było ich zazwyczaj dwóch) oraz woźnego⁶⁶.

Pisarza gminnego zatrudniano w porozumieniu ze starostwem. To właśnie on ponosił prawie cały ciężar pracy biurowej w gminie. Przez jego ręce przechodził praktycznie każdy dokument. Sekretarz musiał mieć odpowiednie wykształcenie – najczęściej średnie. Podobnie jak w poprzednim okresie często to on faktycznie zarządzał gminą.

Poszczególne wsie tworzyły tak zwane gromady wiejskie, czyli wspólnoty samorządowe mieszkańców jednej wsi. Organem gromady były zebrania wiejskie oraz sołtys. Zebrania wiejskie decydowały samodzielnie w sprawach wspólnot gruntowych, ustalały podatki, podejmowały decyzje w sprawach remontów dróg, zajmowały się działalnością opiekuńczą. Zebranie wiejskie wybierało sołtysa na 3-letnią kadencję. Równocześnie wybierano podsóltysa – zastępcę sołtysa. W folwarkach najważniejszą osobą był właściciel ziemski.

Według danych z 1921 roku, z pierwszego powojennego spisu powszechnego, gmina Trzydnik w powiecie janowskim i województwie lubelskim obejmowała 41 miejscowości. Były to: Agatówka wieś, Budki kolonia, Budki wieś, Choiny (Tadeuszówka) kolonia, Dąbrowa (Majdan) wieś, Dąbrowica przystanek kolejowy, Dębińszczyzna folwark, Dziadowizna kolonia, Kowalin kolonia, Liśnik Mały kolonia, Liśnik Mały wieś, Łychów Gościeradowski wieś, Łychów Szlachecki wieś, Olbięcín folwark, Olbięcín kolonia, Olbięcín wieś, Olbięcín-Klin kolonia, Owczarnia (Poczekajka) kolonia, Pasięka folwark, Pasięka wieś, Rzeczyca stacja kolejowa, Rzeczyca Księża folwark, Rzeczyca Księża kolonia, Rzeczyca Księża wieś, Rzeczyca Ziemiańska kolonia, Rzeczyca Ziemiańska wieś, Trzydnik Duży folwark, Trzydnik Duży wieś, Trzydnik Górny folwark, Trzydnik Mały kolonia, Trzydnik Mały wieś, Węglin folwark, Węglin wieś, Węglinek wieś, Wola Trzydnicka kolonia, Wola Trzydnicka wieś, Wola Trzydnicka (Agatówka) kolonia, Wólka Olbięcka wieś, Zielonka Dolna kolonia, Zielonka Górna kolonia⁶⁷. Na terenie gminy w 1921 roku naliczono 1 326 domów mieszkalnych, 8 796 mieszkańców. Zdecydowaną większość stanowili rzymscy katolicy, było ich 8 676. W gminie mieszkało też 117 osób wyznania mojżeszowego (Żydzi)

---

⁶⁵ Nie znano stanowiska przewodniczącego rady gminy, radzie przewodził wójt. Przewodniczących powoływano dopiero w czasach PRL-u.

⁶⁶ Woźny zajmował się obsługą urzędu, palił w piecu, sprzątał, prznosił listy. Mieszkał często w urzędzie, tam też zazwyczaj mieszkał pisarz gminy.

⁶⁷ *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, nakładem GUS, Warszawa 1925, województwo lubelskie, powiat janowski.

oraz 3 prawosławnych. Żydzi nie tworzyli żadnej zwartej grupy, mieszkali w grupach po 1-2 rodziny w kilkunastu miejscowościach, co ciekawe większość z nich deklarowała wiarę mojżeszową, ale narodowość polską⁶⁸.

Według drugiego spisu powszechnego z 1931 roku gmina Trzydnik obejmowała 104,3 km², z czego 94,2 km² to były grunty rolnicze. W tym okresie gmina liczyła już 1 535 domów mieszkalnych oraz 9 253 mieszkańców⁶⁹. Jak widać następował rozwój budownictwa i przyrost liczby mieszkańców.

Miasta, Gminy, Miejscowości	Charakter miejscowości	Budynki		Ludność obecna w dniu 30 września 1921 r. (bez objętej spisem wojskowym)															
		z przetrn. mieszkalne	inne za- mieszkałe	Ogó- łem	Męż- czyzn	Ko- biet	W tej liczbie było wyznania							Podało narodowość					
							rynsko- katolick.	prawo- sławny.	ewangie- lickiego	innego chrześc.	mojże- szowego	innego	niewia- domego	polską	rusińską	niemiecką	żydowską	inną	niewiad.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
10. Gm. Trzydnik		1 326	5	8 796	4 226	4 570	8 676	3			117			8 723	1		72		
1. Agatówka	wieś	16	—	99	44	55	91	—	—	—	8	—	—	91	—	—	8	—	—
2. Budki	kol.	16	—	94	49	45	94	—	—	—	—	—	—	94	—	—	—	—	—
3. Budki	wieś	14	—	96	39	57	96	—	—	—	—	—	—	96	—	—	—	—	—
4. Choiny (Tadeuszówka)	kol.	6	—	35	19	16	35	—	—	—	—	—	—	35	—	—	—	—	—
5. Dąbrowa (Majdan)	wieś	61	—	422	212	210	415	—	—	—	7	—	—	415	—	—	7	—	—
6. Dąbrowica	prz. k.	1	—	14	8	6	14	—	—	—	—	—	—	14	—	—	—	—	—
7. Dębińszczyzna ¹⁾	folw.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
8. Dębowiec (Dębniaki)	wieś	20	—	151	71	80	151	—	—	—	—	—	—	151	—	—	—	—	—
9. Dziadowizna	kol.	6	—	40	16	24	40	—	—	—	—	—	—	40	—	—	—	—	—
10. Kowalin	kol.	31	1	214	104	110	214	—	—	—	—	—	—	214	—	—	—	—	—
11. Liśnik Mały	kol.	17	—	117	62	55	108	—	—	—	9	—	—	108	—	—	9	—	—
12. Liśnik Mały	wieś	34	—	203	94	109	194	—	—	—	9	—	—	194	—	—	9	—	—
13. Łychów Gościeradow- ski	wieś	83	—	493	226	267	491	—	—	—	2	—	—	491	—	—	2	—	—
14. Łychów Szlachecki	wieś	50 ²⁾	—	286	138	148	271	—	—	—	15	—	—	271	—	—	15	—	—
15. Olbięcín	folw.	11	—	172	75	97	172	—	—	—	—	—	—	172	—	—	—	—	—
16. Olbięcín	kol.	14	—	85	41	44	85	—	—	—	—	—	—	85	—	—	—	—	—
17. Olbięcín	wieś	94	1	572	268	304	548	—	—	—	24	—	—	572	—	—	—	—	—
18. Olbięcín-Klin	kol.	10	—	47	26	21	47	—	—	—	—	—	—	47	—	—	—	—	—
19. Owczarnia(Poczekajka)	kol.	5	—	41	23	18	41	—	—	—	—	—	—	41	—	—	—	—	—
20. Pasieka	folw.	1	2	22	11	11	22	—	—	—	—	—	—	22	—	—	—	—	—
21. Pasieka	wieś	37	1	310	159	151	309	1	—	—	—	—	—	309	1	—	—	—	—
22. Rzeczyca	st. kol.	4	—	26	13	13	26	—	—	—	—	—	—	26	—	—	—	—	—
23. Rzeczyca Księża	folw.	4	—	76	32	44	66	1	—	—	9	—	—	67	—	—	9	—	—
24. Rzeczyca Księża	kol.	4	—	39	18	21	39	—	—	—	—	—	—	39	—	—	—	—	—
25. Rzeczyca Księża	wieś	154	—	993	467	526	991	—	—	—	2	—	—	991	—	—	—	—	—
26. Rzeczyca Ziemiańska	kol.	77	—	444	236	208	441	—	—	—	3	—	—	444	—	—	—	—	—
27. Rzeczyca Ziemiańska	wieś	178	—	1 047	495	552	1 043	—	—	—	4	—	—	1 043	—	—	4	—	—
28. Trzydnik Duży	folw.	10	—	194	88	106	194	—	—	—	—	—	—	194	—	—	—	—	—
29. Trzydnik Duży	wieś	52	—	348	161	187	341	—	—	—	7	—	—	341	—	—	7	—	—
30. Trzydnik Górny ¹⁾	folw.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
31. Trzydnik Mały	kol.	30	—	182	83	99	176	—	—	—	6	—	—	182	—	—	—	—	—
32. Trzydnik Mały	wieś	31	—	192	97	95	186	—	—	—	6	—	—	192	—	—	—	—	—
33. Węglin	folw.	8	—	155	71	84	155	—	—	—	—	—	—	155	—	—	—	—	—
34. Węglin	wieś	44	—	307	157	150	306	1	—	—	—	—	—	307	—	—	—	—	—
35. Węglinek	wieś	38	—	231	112	119	231	—	—	—	—	—	—	231	—	—	—	—	—
36. Wola Trzydnicka	kol.	24	—	143	70	73	143	—	—	—	—	—	—	143	—	—	—	—	—
37. Wola Trzydnicka	wieś	48	—	327	150	177	321	—	—	—	6	—	—	327	—	—	—	—	—
38. Wola Trzydnicka (Agatówka)	kol.	26	—	137	66	71	137	—	—	—	—	—	—	137	—	—	—	—	—
39. Wólka Olbięcka	wieś	17	—	137	72	65	137	—	—	—	—	—	—	137	—	—	—	—	—
40. Zielonka Dolna	kol.	12	—	78	39	39	78	—	—	—	—	—	—	78	—	—	—	—	—
41. Zielonka Górna	kol.	39	—	227	114	113	227	—	—	—	—	—	—	227	—	—	—	—	—

Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej, nakładem GUS, Warszawa 1925, województwo lubelskie, powiat janowski.

⁶⁸ Tamże.

⁶⁹ Skorowidz gmin Rzeczypospolitej Polskiej, ludność i budynki, województwa centralne, Warszawa 1933, s. 29.

Akta gminy Trzydnik z okresu międzywojennego nie zachowały się w całości. Wiele akt zaginęło, prawdopodobnie w trakcie akcji partyzanckich z okresu II wojny światowej, kiedy to celowo niszczone akta gminy (patrz dalej).

Na przełomie 1918 i 1919 roku przeprowadzono pierwsze wybory do rad gminy, wybrano także wójta gminy. Dopiero w 1927 roku miały miejsce kolejne wybory do rad gmin, następne około 1930 roku.

Na podstawie zachowanej dokumentacji wiemy, że w 1925 roku urząd wójta pełnił Michał Tomczyk⁷⁰, być może od 1918 roku. W urzędzie gminy pracowali ponadto: Józef Mróz – pisarz oraz pomocnicy pisarza: Stanisław Czernikiewicz i Stefan Bajewski. W 1927 roku wyłoniono nową radę gminy. W skład rady gminy wchodził odtąd: Stanisław Rzeźnik, Klemens Drewniak, Antoni Świderek, Piotr Rejter, Tomasz Suchora, Tomasz Kania, Roman Czarnecki, Marcei Szymański, Jan Kudła, Jan Pytlak, Jan Jaworek i Edward Szmidt. Na wójta gminy wybrano natomiast Marcina Woźniak ze wsi Dąbrowa⁷¹.

Według danych z 1932 roku pisarzem był nadal Józef Mróz, natomiast w urzędzie gminy pracowali ponadto: Stanisław Czernikiewicz, Władysław Świdorski, Zygmunt Gałdziński (od 1931) oraz Henryk Dzierzkowski (od XII 1931 roku)⁷².

Jak wynika z późniejszych źródeł siedzibą władz gminy był drewniany budynek w Trzydniku⁷³.

Warto podkreślić społeczną działalność sekretarza gminy Józefa Mroza, który pochodził z powiatu lubartowskiego. W samorządzie gminnym pracował od 1912 roku. Był naczelnikiem jednej ze straży ogniowej oraz prezesem gminnego koła Ligo Obrony Powietrznej i Przeciwigazowej⁷⁴.

Zachował się opis gminy z października 1930 roku. Czytamy w nim: *Obszar gminy wynosi 10 540 ha, ludności 10 000, administracyjnie podzielona jest na 22 sołectwa. Gleba na terenie gminy średnia, drobne gospodarstwa rolne są w dobrej kulturze dzięki wydajnej pracy 6 kółek rolniczych. W ostatnich latach zauważyć się daje znaczna poprawa w kierunku hodowlanym, tak bydła, jak i trzody chlewnej. W roku bieżącym gmina rozpoczęła budowę drogi o twardej nawierzchni i wybudowała już 1 km na odcinku 5 km. Również buduje się 5 klasowa szkoła w Łychowie, które połowa ukończona będzie w tym roku. Na terenie gminy istnieje 5 straży ogniowych, z których 3 mają własne remizy, natomiast wszystkie są należycie zaopatrzone w sprzęt pożarny. Istnieją również 2 oddziały Związku Strzeleckiego i 5 kół młodzieży wiejskiej. W 1927 roku została założona Gminna Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa, której kapitał zakładowy wynosi obecnie 6 000 zł. Wkłady oszczędnościowe 1 378 zł. Obrót za pierwsze półrocze b.r. 126 000 zł. Ogólny budżet na rok 1930/1931 zamyka się cyfrą 42 497 zł, w tem na opiekę społeczną 4 537 zł. (...)*⁷⁵.

---

⁷⁰ APL/Kraśnik, Akta gminy Trzydnik, sygn. 6 k. 1.

⁷¹ *Przebój, Ilustrowane czasopismo poświęcone samorządom i ubezpieczeniom społecznym*, październik 1930, s. 36.

⁷² APL/Kraśnik, Akta gminy Trzydnik, sygn. 6 k. 1.

⁷³ Widomski Jan, *Krótki zarys dziejów Olbięcina*, część I, s. 108.

⁷⁴ *Przebój, Ilustrowane czasopismo poświęcone samorządom i ubezpieczeniom społecznym*, październik 1930, s. 36.

⁷⁵ Tamże.

Fragment mapy administracyjnej z 1938 roku

W latach 1933-1934 ujednolicono ustrój samorządu lokalnego w całym kraju. Według nowej ustawy gminnej *o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego*⁷⁶ z 23 marca 1933 roku funkcje uchwałodawcze przejęła całkowicie rada gminna, zlikwidowano zebranie gminne. Wyboru radnych dokonywało kolegium złożone z delegatów rad gromadzkich, sołtysów i podsołtysów wszystkich gromad. Istniał cenzus wieku przy prawie wyborczym czynnym – 25 lat (wcześniej 21) i w prawie wyborczym biernym wynoszący 30 lat. W gminach do 5 000 mieszkańców radnych było 12. Kadencja radnych wynosiła 5 lat. W gromadach organem uchwałodawczym było zebranie gromadzkie. Zbierało się pod przewodnictwem sołtysa lub jego zastępcy (podsołtysa). Podejmowało uchwały dotyczące danej gromady (np. kwestie majątkowe), wybierało sołtysa i jego zastępcę na 3-letnie kadencje. Wybrani musieli mieć ukończone 30 lat. Zebranie gromadzkie wybierało radnych gromadzkich w liczbie od 12 do 30. Organem wykonawczym gromady był sołtys oraz jego zastępca. Wybory zatwierdzał starosta powiatowy. Do sołtysa należało kierowanie sprawami gromady, zarządzanie majątkiem, reprezentowanie gromady na zewnątrz. Przewodniczył on także zebraniom. Należały do niego również sprawy bezpieczeństwa, porządku publicznego, przestrzegania przepisów, doręczania pism sądowych, wykonywania obowiązków związanych z poborem wojskowym.

W nowym ustroju gminnym utworzono nieznany wcześniej organ – zarząd gminy. Przejął on część uprawnień dawnej rady gminy. Zarząd gminy funkcjonował na czele z wójtem i podwójcem. W skład zarządu wchodziło też dwóch lub trzech ławników. To właśnie zarząd gminy na co dzień sprawował władzę w gminie. Zarząd gminy przygotowywał projekt budżetu, regulaminy, instrukcje urzędu, decydował o wydatkach. Kadencja członków zarządu wynosiła 5 lat. Wójta oraz członków zarządu wybierała rada gminy w głosowaniu tajnym.

Wójt był zwierzchnikiem całej gminy i aparatu urzędniczego. Miał prawo reprezentowania gminy i podpisywania umów w jej imieniu. Dokumenty, w których były zobowiązania finansowe gminy, należało opatrzyć podpisem jeszcze jednego członka zarządu

⁷⁶ Dz. U. 1933, nr 35, poz. 294.

gminy. Wójt był reprezentantem administracji rządowej w terenie, wykonywał także zadania zlecone przez rząd.

Na czele urzędu gminy stał sekretarz. Jako jedyny musiał mieć odpowiednie kwalifikacje. Mianował go i zwalniał starosta powiatowy⁷⁷.

Na przełomie 1933 i 1934 roku przeprowadzono wybory do rad gmin, rad gromadzkich. Wybrano także nowego wójta. Został nim Jan Lisek z Kowalina. Nastąpiła zmiana sekretarza (pisarza), na którego powołano Józefa Kozłowskiego. Przed samą II wojną światową wójtem został Adam Szymański, natomiast sekretarzem Henryk Dzierzkowski⁷⁸. Poniżej lista radnych gminy z kadencji 1934-1939:⁷⁹

Nazwisko i imię	Miejscowość
Chmiel Jan	Rzeczyca Ziemiańska
Janeczko Stanisław	Kol. Zielonka
Kasperek Józef	Kol. Rzeczyca Księża
Kopeć Stanisław	Rzeczyca Ziemiańska
Kot Antoni	Kol. Kowalin
Kwiecień Franciszek	Kol. Trzydnik Duży
Iracki Stanisław	Olbięcín
Lisek Mateusz	Dębowiec
Pytlak Jan	Łychów Gościeradowski
Rzeźnik Stanisław	Trzydnik Mały
Serafin Marcin	Kol. Budki
Staniec Ignacy	Trzydnik Duży
Szczepanik Antoni	Dąbrowa
Szymański Jan	Trzydnik Mały
Wrzocha Augustyn	Trzydnik Mały
Zbęk Ignacy	Rzeczyca Ziem.
Lisek Jan (wójt gminy)	Kol. Kowalin

Sołtysi i ich zastępcy w 1931 roku (niektóre gromady)⁸⁰:

Gromada (sołectwo)	Nazwisko i imię sołtysa	Nazwisko i imię podsóltysa
Agatówka	Pietras Franciszek	Bis Adam
Budki Kolonia	Starobrat Franciszek	Kaczmar Marcin
Dębowiec	Chudzik Walenty	Przypolski Józef
Łychów Szlachecki	Tracz Józef	Życzyński Bronisław
Olbięcín	Jan Grządka	Stanisław Krzowski
Rzeczyca Księża	Grabowski Michał	Skrzypek Józef
Trzydnik Duży	Dec Ignacy	Majchrowicz Stanisław
Trzydnik Mały kolonia	Edward Pękalski	Ksawery Wójcicki
Wola Trzydnik Kolonia	Mulawka Sylwester	Jabłoński Feliks

⁷⁷ Tamże.

⁷⁸ APL/Kraśnik, Akta gminy Trzydnik sygn. 6 k. 15.

⁷⁹ Tamże, sygn. 13 k. 4.

⁸⁰ Tamże, sygn. 6 k. 4.

Wola Trzydnik Kolonia (Agatówka)	Kwiecień Stanisław	Cieślak Józef
Wólka Olbięcka	Wojciech Chmura	Antoni Grządka
Zielonka Górna i Dolna	Józef Mazurek	Stanisław Janeczko

Sołtysi i podsołtysi wybrani w listopadzie 1933 roku⁸¹:

Sołectwo (gromada)	Imię i Nazwisko sołtysa	Imię i nazwisko podsołtysa
Agatówka	Antoni Michotka	Józef Kędra
Budki	Józef Zuchowicz	Aleksander Jędrasik
Dąbrowa	Józef Albin	Antoni Szczepanik
Kowalin	Tomasz Łazarz	Walenty Krasowski
Liśnik Mały	Wawrzyniec Fila	Michał Michyrzyna
Łychów Gościeradowski	Michał Ufniarz	Wincenty Pęziół
Łychów Szlachecki	Leon Rogowski	Łukasz Stachniak
Olbięcin	Jan Borowiec	Władysław Skorupa
Rzeczyca Ziemiańska	Stefan Czarnecki	Leon Kowalski
k. Rzeczyca Ziemiańska	Marcin Szewczyk	Julian Tompliński
Rzeczyca Księża	Walenty Kupiec	Walenty Sławek
Trzydnik Duży	Roman Szmidt	Jan Cieślak
Trzydnik Mały	Wincenty Jocek	Feliks Baca
Wola Trzydnicka	Stanisław Rak	Feliks Szymański
Węglin	Ludwik Dwojak	Józef Woźniak
Wólka Olbięcka	Antoni Grządka	Ignacy Iracki
Zielonka	Wawrzyniec Bryczek	Józef Niziński
kol. Trzydnik Górny	Paweł Jarzyna	Franciszek Handedrajch

Jak wspomniano wyżej wybory samorządowe (wójtów, radnych, sołtysów) przeprowadzono na przełomie 1933 i 1934 roku. Kolejne wybory samorządowe miały miejsce wiosną 1939 roku. W tym okresie coraz większa była groźba wybuchu wojny.

⁸¹ APL, Akta gminy Trzydnik, sygn. 6, k. 17.

11 Gmina Trzydnik

1	Agatówka	Agatówka wieś, Wola-Trzydnicka (Agatówka) kol.
2	Budki	Budki kol., Budki wieś.

L. p.	Nazwa gromady	Miejscowości wchodzące w skład gromady
3	Dąbrowa	Dąbrowa wieś, Dąbrowa kol., Choiny kol., Owczarnia kol.,
4	Kówalin	Kówalin kol.
5	Liśnik Mały	Liśnik Mały wieś, Liśnik Mały kol.
6	Lychów-Gościeradowski	Lychów-Gościeradowski wieś.
7	Lychów Szlachecki	Lychów-Szlachecki kol.
8	Olbięcín	Olbięcín wieś, Olbięcín kol., Olbięcín maj.
9	Rzeczyca Księża	Rzeczyca-Księża wieś, Rzeczyca-Księża maj., Rzeczyca-Księża kol.
10	Rzeczyca Ziemiańska Wieś	Rzeczyca-Ziemiańska wieś, Rzeczyca st. kol.
11	Rzeczyca Ziemiańska Kol.	Rzeczyca-Ziemiańska kol.
12	Trzydnik Duży Wieś	Trzydnik Duży wieś, Dębińszczyzna kol., Dębińszczyzna folw.
13	Trzydnik Duży Kolonja	Trzydnik Duży kol., Trzydnik Górny kol., Baranów kol.
14	Trzydnik Mały	Trzydnik Mały kol., Trzydnik Mały wieś.
15	Wola Trzydnicka	Wola Trzydnicka wieś, Wola Trzydnicka kol.
16	Węglinek	Węglinek wieś.
17	Węglin	Węglin wieś, Węglin folw.
18	Wólka Olbięcka	Wólka Olbięcka wieś, Dębowiec wieś.
19	Zielonka	Zielonka Dolna kol., Zielonka Górna kol.

Podział gminy Trzydnik na gromady (Lubelski Dziennik Wojewódzki, 1933, nr 22 poz. 181)

II WOJNA ŚWIATOWA 1939-1944

1 września 1939 roku wybuchła II wojna światowa. Wojska niemieckie uderzyły na nasz kraj. Jak wspominał Jan Widomski już 3 września miało miejsce bombardowanie pobliskiego Kraśnika, w którym zginęli także mieszkańcy gminy⁸². Straty poniosła również Rzeczyca, leżąca wzdłuż torów bombardowana przez lotnictwo niemieckie⁸³. Następnego dnia (4 września) na terenie gminy Trzydnik rozpoczęto kopanie rowów przeciwczołgowych. Kolejnego dnia władze zarządziły rekwizycje koni na cele wojskowe. Na głównych drogach pojawiły się tłumy uciekinierów z zachodnich województw. Na cele wojskowe przeznaczono kilkadziesiąt podwód (konne furmanki) z terenu gminy. Wieści z frontu były jednak coraz gorsze, w końcu 14 września 1939 roku wojska niemieckie dotarły do gminy Trzydnik⁸⁴. Rozpoczęła się okupacja niemiecka.

Na części okupowanych terenów Polski powołano Generalne Gubernatorstwo (26 października 1939 roku). Był to rodzaj protektoratu podporządkowanego w pełni III Rzeszy, jednak posiadający pewną autonomię (na przykład własną walutę). Generalne Gubernatorstwo podzielono na dystrykty (województwa) i powiaty. Granice gmin nie zmieniły się, jednak granice powiatów uległy korektom. Na przykład powiat janowski powiększono o nowe gminy. Dodatkowo w 1942 roku przeniesiono siedzibę powiatu janowskiego do Kraśnika. Janów Lubelski był bowiem zbyt zagrożony przez podziemie partyzanckie⁸⁵.

W dniu 28 listopada 1939 roku wydano ustawę „o zarządzie gmin polskich”. Gminy stały się odtąd narzędziem władz okupacyjnych. Władze niemieckie zniosły samorząd wiejski. Rozwiązano rady gminne, zarządy gmin i rady gromadzkie. Pozostały tylko organy wykonawcze – wójt i sołtysi – oraz urząd gminy z sekretarzem. Niemcy nie mogli zastąpić całego aparatu administracyjnego swoimi ludźmi. Przedwojenni wójtowie i sołtysi najczęściej pozostawali początkowo na swoich stanowiskach. Odsetek Niemców wśród nich był znikomy. Wójtowie i sołtysi stali się funkcjonariuszami niemieckich starostw. Do ich głównych zadań należała organizacja kontyngentów oraz wyznaczanie ludzi do pracy przymusowej. Mieli też obowiązek wskazywania osób współpracujących z podziemiem oraz osób ukrywających się (np. Żydów)⁸⁶. Wójtowie i sołtysi organizowali prace szarwarkowe (drogowe). Władze niemieckie zezwoliły na powstanie komisji doradczych przy wójcie jako organie doradczym. Pełnię odpowiedzialności ponosił jednak wójt. Komisja mogła doradzać w sprawach realizacji zarządzeń niemieckich, dbać o estetykę wsi, organizować pomoc społeczną. Komisja stanowiła coś w rodzaju „okupacyjnego samorządu”. Wielu wójtów, sołtysów i doradców pełniło swoją funkcję z polecenia podziemia⁸⁷. Wójta mianował starosta i zatwierdzał szef okręgu (dystryktu). Starosta miał pełną władzę nad wójtem, kontrolował go

---

⁸² Widomski Jan, *Krótki zarys dziejów Olbięcina*, część I, s. 94.

⁸³ Wit Szymanek, *Z dziejów Kraśnika i okolic w okresie okupacji niemieckiej w latach 1939-1944*, Kraśnik 1989, s. 108.

⁸⁴ Tamże, s. 95.

⁸⁵ Tamże, s. 20.

⁸⁶ Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990, s. 27.

⁸⁷ Tamże, s. 28.

i mógł uchylić każdą jego decyzję lub zmienić jego zarządzenie⁸⁸. *Cała machina okupacyjna administracji GG, w której Polacy zajmowali podrzędne stanowiska, miała służyć celom bezwzględnej eksploatacji gospodarczej okupowanego kraju na rzecz Rzeszy, realizacji polityki eksterminacji i wynaradawiania*⁸⁹.

Niemcy potrzebowali pracowników w administracji niższego szczebla, policji, w handlu czy przemyśle. Nakazali zatem wszystkim pozostanie na swoich stanowiskach pod groźbą surowych kar. Z czasem jednak wielu z nich wymieniono.

Na przykład w Trzydniku wójtem został, według dokumentacji niemieckiej był Karl Buzek⁹⁰ z Cieszyna (ur. 1891) narodowości polskiej⁹¹. Pracował na tym stanowisku do samego końca, do 27 lipca 1944 roku⁹². Po zakończeniu wojny opuścił teren gminy. Brak jest danych o jego szczególnym zaangażowaniu po stronie niemieckiej. W urzędzie gminy Trzydnik pracowali ponadto: Stanisław Jamrowicz – sekretarz⁹³, Józef Biernat, Zygmunt Gałdziński, Stanisław Siembida i Stanisław Majchrewicz – woźny. Tłumaczem był Hieronim Tabernacki wysiedleńca z Poznania oraz w następnych latach niejaki Dyrkacz⁹⁴.

Budynek urzędu gminy w Trzydniku był drewniany i co pewien czas padał ofiarą napaści ze strony różnych grup podziemnych. Palono wtedy dokumenty kontyngentowe, rejestry przeznaczonych do wywozu do Niemiec. W ten sposób zniszczono także archiwalne akta przedwojennej gminy. Jak wspominał Jan Widomski *Niemcy czuli się zagrożeni i niepewni w tym terenie*⁹⁵. W listopadzie 1943 roku postanowiono więc przenieść siedzibę władz gminnych do Olbięcina, do murowanego budynku dawnej szkoły, pozostawał w tym miejscu do sierpnia 1944 roku⁹⁶.

Od początku wojny rozpoczęły się liczne aresztowania. Celem było wyniszczenie elit kraju. Wielu mieszkańców gminy Trzydnik trafiło do słynnego obozu na Majdanku i Zamku Lubelskiego⁹⁷. Postrachem ludności były liczne łapanki na roboty do Niemiec⁹⁸. Wielką uciążliwością były obowiązkowe prace na rzecz gospodarki niemieckiej. Na przykład wprowadzono obowiązek pracy w lasach gościeradowskich i zaklikowskich⁹⁹. Szczególnie tragiczny był los Żydów, którzy w niewielkiej liczbie mieszkali w gminie. Za pomoc Żydom groziła kara śmierci.

Konspiracyjne organizacje na terenie Lubelszczyzny powstały już jesienią 1939 roku¹⁰⁰. Początkowo były związane z rządem w Londynie. Główna z nich to Służba Zwycięstwu Polski, przekształcona następnie w Związek Walki Zbrojnej i w 1942 roku

---

⁸⁸ Ćwik W. Reder J, *Lubelszczyzna – dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977, s. 154.

⁸⁹ Tamże.

⁹⁰ Miejscowa ludność przekreśliła nazwisko na Buczek. Buzkowie byli bardzo zasłużoną dla II RP rodziną ze Śląska Cieszyńskiego.

⁹¹ APL, Urząd Okręgu Lubelskiego, sygn. 82, k. 24.

⁹² Widomski Jan, *Krótki zarys dziejów Olbięcina*, część I, s. 108.

⁹³ Pochodził z Jarosławia, przyjechał w te strony do swojej siostry Kozachyrskiej nauczycielki z Łychowa.

⁹⁴ Widomski Jan, *Krótki zarys dziejów Olbięcina*, część I, s. 108.

⁹⁵ Tamże.

⁹⁶ Tamże.

⁹⁷ Tamże, s. 98.

⁹⁸ Tamże.

⁹⁹ Widomski Jan, *Krótki zarys dziejów Olbięcina*, część I, s. 101.

¹⁰⁰ Wit Szymanek, *Z dziejów Kraśnika i okolic w okresie okupacji niemieckiej w latach 1939-1944*, Kraśnik 1989, s. 63.

w Armii Krajową¹⁰¹. W ramach AK działał obwód Janów Podlaski złożonego z dwóch podobwodów. Gmina Trzydnik była częścią podobwodu „B”. Tenże podzielony był na rejony. Rejon 6 tego podobwodu stanowiły gminy Gościeradów i Trzydnik z komendantem J. Hejde na czele. Niżej stały struktury gminne ZWZ-AK. W latach 1940-1943 ZWZ i AK w powiecie janowskim borykał się z licznymi aresztowaniami. Ciężko było w tej sytuacji tworzyć zwartą strukturę. Na przykład już wiosną 1940 roku aresztowano w Trzydniku Henryka Dzierzkowskiego – komendanta gminnego ZWZ, zginął w Lublinie w sierpniu tego roku¹⁰². W następnych latach placówką AK Trzydnik kierował plut. Edward Bryczek¹⁰³.

W rejonie Kraśnika aktywny był także ruch ludowy, który tworzył własne struktury polityczne o kryptonimie „Roch” oraz organizację bojową – Bataliony Chłopskie. Aktywny był także ruch narodowy tworzący Narodową Organizację Wojskową (NOW), od 1943 roku część tej organizacji stała się podstawą Narodowych Sił Zbrojnych (NSZ). Powiat kraśnicki należał do najsilniejszych w regionie lubelskim w ramach NSZ¹⁰⁴.

W 1943 roku rozpoczęto akcje scaleniową rozproszonych organizacji wojskowych. Do AK przyporządkowywano Bataliony Chłopskie i NOW. Rozmowy i ustalenia scaleniowe trwały w poszczególnych obwodach dość długo i nie zawsze kończyły się sukcesem. Wiele organizacji zachowało swoją autonomię¹⁰⁵.

Na terenie powiatu kraśnickiego działały też organizacje lewicowe, komunistyczne, które nie uznawały rządu londyńskiego. Niezwykle uaktywniły się po czerwcu 1941 roku. W rejonie Kraśnika powołano już w lipcu 1941 roku Robotniczo-Chłopską Organizację Bojową, która działała także w gminie Trzydnik¹⁰⁶. Właśnie gmina Trzydnik należała do większych ośrodków sympatyzujących z ruchem lewicowym¹⁰⁷. Przyczyniła się do tego przedwojenna działalność takich ludzi jak Aleksander Szymański z Rzeczycy. Następnie Robotniczo-Chłopska Organizacja Bojowa stała się częścią Polskiej Partii Robotniczej, której zbrojnym ramieniem była Gwardia Ludowa i Armia Ludowa (od 1944 roku)¹⁰⁸.

Armia Krajowa i Bataliony Chłopskie w pierwszych latach działalności ograniczały się do rozbudowywania struktur, szkoleń żołnierzy, sabotażu i ewentualnie samoobrony. Starano się unikać bezpośrednich starć z wojskiem niemieckim, aby uchronić ludność cywilną przed represjami. W ramach akcji dywersyjno-sabotażowych napadano na urzędy gmin, mleczarnie, spółdzielnie, urzędy pocztowe oraz pociągi niszcząc dokumentację i urządzenia, w ten sposób starano się osłabić gospodarkę niemiecką. Również urząd gminy w Trzydniku padł ofiarą sabotażu, o czym była już mowa¹⁰⁹.

Inną strategię przyjęła Gwardia Ludowa i następnie Armia Ludowa. Te organizacje wraz z ukrywającymi się w lasach zbiegłymi żołnierzami radzieckimi podjęły czynną walkę zbrojną. Wsie z rejonu Trzydnika wspomagały lewicowy ruch zbrojny. Wyróżniała się tutaj

---

¹⁰¹ Tamże, s. 64-65.

¹⁰² Widomski Jan, *Krótki zarys dziejów Olbięcina*, część I, s. 105.

¹⁰³ Tamże.

¹⁰⁴ Wit Szymanek, *Z dziejów Kraśnika i okolic w okresie okupacji niemieckiej w latach 1939-1944*, Kraśnik 1989, s. 67-68.

¹⁰⁵ Tamże, s. 71.

¹⁰⁶ Wit Szymanek, *Z dziejów Kraśnika i okolic w okresie okupacji niemieckiej w latach 1939-1944*, Kraśnik 1989, s. 69.

¹⁰⁷ *Z dziejów powiatu kraśnickiego*, Lublin 1963, s. 250.

¹⁰⁸ Tamże, s. 69.

¹⁰⁹ Tamże, s. 87.

Rzeczyca Księża. Już po wojnie partyzanci z Rzeczycy często udzielali wywiadów. Jeden z nich wspominał, że *naszą stolicą była gmina Trzydnik Duży*, inny mówił: *Rzeczyca miała kryptonim „Moskwa”*¹¹⁰. Miał się tu mieścić pierwszy na Lubelszczyźnie komitet partyjny (PPR-u)¹¹¹. Faktem jest, że w Rzeczycy Księżej swoją siedzibę miały też struktury partyjne, między innymi tu tworzyły się zręby cywilnej powojennej władzy ludowej – powiatowa rada narodowa¹¹².

W czerwcu 1944 roku partyzantów Armii Ludowej w rejonie Trzydnika Dużego osobiście wizytował gen. Michał Rola-Żymierski – dowódca tej organizacji, co świadczy o sile miejscowej, lewicowej partyzantki. Partyzanci pochodzący z tych okolic wzięli udział w największej bitwie partyzanckiej stoczonej w Lasach Janowskich i Puszczy Solskiej w dniach 14-25 czerwca 1944 roku¹¹³.

Różnice polityczne różnych organizacji zbrojnych, a może także przypadek i prywatne animozje prowadziły do bratobójczych walk, które miały miejsce także na terenie dawnej gminy Trzydnik. W walkach w Owczarni, Węglunku i w pobliskich miejscowościach: Stefanówka, Borowe oraz Marynopolu zginęło niemal 200 partyzantów¹¹⁴.

Oddziały partyzanckie skupione w Armii Krajowej latem 1944 roku rozpoczęły długo przygotowywaną akcję „Burza”. Miała ona na celu rozbicie wycofujących się oddziałów niemieckich tuż przed wkroczeniem Armii Czerwonej. Na odprawie oddziałów AK placówki Trzydnik w czerwcu 1944 roku stawiło się 120 żołnierzy, niestety nie dla wszystkich wystarczało uzbrojenia¹¹⁵. W połowie lipca 1944 roku w ramach akcji „Burza” rozpoczęto formowanie 3 batalionów 8 Pułku Piechoty AK. Poszczególne oddziały rozpoczęły aktywną walkę z Niemcami. Kompania z gminy Trzydnik w liczbie około 40 żołnierzy (z miejscowej placówki AK) pod dowództwem Piotra Irackiego stoczyła dwie potyczki z Niemcami pod Marynopolu¹¹⁶. 28 lipca 1944 roku w rejon Kraśnika i Trzydnika wkroczyły wojska radzieckie. Okupacja niemiecka zakończyła się.

W wyzwolonym Lublinie 22 lipca zainstalował się Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego (PKWN), który pod patronatem Armii Czerwonej faktycznie zaczął przejmować faktyczną władzę na wyzwolonych terenach.

W pierwszych dniach po wyzwoleniu Kraśnikiem zarządzały oddziały Armii Krajowej. W mieście pojawiły się patrole Armii Krajowej z biało-czerwonymi opaskami. Funkcję komendanta powiatu pełnił, przez krótki okres Piotr Iracki z Olbięcina. Jednak siła stała po stronie radzieckiego komendanta Iwanowa. Wkrótce oddziały AK musiały wycofać się z miasta, częściowo zostały aresztowane i wcielone do tworzącej się ludowego Wojska Polskiego¹¹⁷. Według zestawień przygotowanych jeszcze w latach 80. XX wieku w gminie

---

¹¹⁰ Czas wielkiej próby, Wspomnienia bojowników o Ojczyznę Ludową, 1939-1945, Warszawa 1969.

¹¹¹ Tamże.

¹¹² Wit Szymanek, *Z dziejów Kraśnika i okolic w okresie okupacji niemieckiej w latach 1939-1944*, Kraśnik 1989, s. 106.

¹¹³ Tamże, s. 88.

¹¹⁴ Wit Szymanek, *Z dziejów Kraśnika i okolic w okresie okupacji niemieckiej w latach 1939-1944*, Kraśnik 1989, s. 127.

¹¹⁵ Widomski Jan, *Krótki zarys dziejów Olbięcina*, część I, s. 105.

¹¹⁶ Widomski Jan, *Krótki zarys dziejów Olbięcina*, część I, s. 106.

¹¹⁷ Tamże, s. 106.

Trzydnik ,w okresie II wojny światowej, śmierć poniosło ogółem 56 osób cywilnych, w tym 19 Żydów¹¹⁸.

LATA 1944-1990

PIERWSZE LATA POWOJENNE

Jak wspomniano wyżej w końcu lipca tereny gminy Trzydnik zostały wyzwolone spod okupacji niemieckiej. Na teren gminy wkroczyły wojska radzieckie, pod patronatem, których rozpoczęło się funkcjonowanie rządów komunistycznych. Do września 1944 roku na terenie gminy Trzydnik formalnie najważniejszą osobą pozostawał radziecki komendant polowy¹¹⁹.

Początkowo opierano się na przedwojennych rozwiązaniach ustrojowych, tylko z niewielkimi zmianami. Jeszcze 21 sierpnia 1944 roku dekret PKWN-u przywrócił przedwojenne podziały na województwa, gminy i gromady¹²⁰. Gmina Trzydnik stała się ponownie częścią powiatu janowskiego i województwa lubelskiego. Na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lipca 1945 roku zniesiono powiat janowski, a z jego obszaru utworzono powiat kraśnicki z siedzibą władz powiatowych w Kraśniku¹²¹.

Jeszcze w 1944 roku władze PKWN-u wprowadziły nowe rozwiązania ustrojowe odnośnie gmin. Ustanowiono, wzorem ZSRR, rady narodowe. W dniu 11 września 1944 roku wydano dekret o organizacji i zakresie działań rad narodowych¹²². Rady narodowe stanowiły *uspołecznioną formę sprawowania administracji*¹²³. Zostały włączone w skład systemu samorządowego. Ostateczny kształt organizacji samorządu lokalnego został określony na mocy dekretu z 23 listopada 1944 roku¹²⁴. Rady narodowe przejęły funkcje dotychczasowych rad gminnych. Formalnie nadal funkcjonował samorząd gminny, w praktyce było inaczej. Organem rad narodowych były prezydya rad narodowych, złożone z przewodniczącego, zastępcy i kilku członków. To właśnie prezydya rad narodowych z czasem zaczęły przejmować funkcje wykonawcze zarządów gmin¹²⁵.

W gminach wiejskich rady narodowe przejęły funkcje dotychczasowych rad gminnych. Organem rad narodowych były prezydya rad narodowych, złożone z przewodniczącego, zastępcy i kilku członków. To właśnie prezydya rad narodowych z czasem zaczęły przejmować funkcje wykonawcze zarządów gmin i wójtów.

Gminne rady narodowe składały się z nie mniej niż 16 i nie więcej niż 36 radnych, *reprezentujących w miarę możliwości ludność poszczególnych wsi*. W skład gminnej rady narodowej wchodził odtąd członkowie rady gminnej powołani przed uchwaleniem dekretu

---

¹¹⁸ Wit Szymanek, *Z dziejów Kraśnika i okolic w okresie okupacji niemieckiej w latach 1939-1944*, Kraśnik 1989, s. 112.

¹¹⁹ Widomski Jan, *Krótki zarys dziejów Olbięcina*, część I, s. 122.

¹²⁰ Dz. U. 1944 nr 2 poz. 8.

¹²¹ Dz. U. 1945 nr 26 poz. 159.

¹²² Dz.U. 1944, nr 5, poz. 22.

¹²³ Tamże.

¹²⁴ Dz.U. 1944, nr 14, poz. 74.

¹²⁵ Tamże.

o radach narodowych, przedstawiciele organizacji politycznych, zrzeszeń społecznych, organizacji młodzieżowych, przedstawiciele wojska, nauki i pracy społecznej¹²⁶.

W praktyce członkowie rad byli delegatami partii politycznych i organizacji społecznych kontrolowanych przez nowe władze. Początkowo zasiadały w nich także osoby z przedwojennego samorządu, autorytety miejscowe, nawet księża. Te osoby wyrzucano przy częstych „reorganizacjach” rad zarządzanych przez rady wyższego szczebla. Wola ludności poszczególnych wsi nie miała najmniejszego znaczenia. Niewygodnych radnych usuwano, a w ich miejsce powoływano nowych na mocy uchwały gminnej rady. Preferowano ludzi związanych z PPR (potem PZPR) i o niskim statusie majątkowym. Największa „akcja wymiany” radnych miała miejsce w 1948 roku.

Organem pomocniczym dla zarządu gminy pozostawał sekretarz gminy, który jako jedyny musiał mieć odpowiednie kwalifikacje. Kierował on pracami urzędników gminnych. W urzędzie gminy zatrudniano kilku pracowników. W standardowym biurze zarządu gminy pracowali: sekretarz gminy, referent finansowo-podatkowy, referent wojskowy, referent gospodarczo-społeczny, drogomistrz, kancelista lub praktykant.

Jednostkami pomocniczymi gminy były gromady (główna wieś, mniejsze wsie, przysiółki), odpowiedniki współczesnych sołectw, na czele z sołtysem wybieranym przez społeczność gromadzką. Przed wojną funkcjonował także samorząd gromadzki, wyrażający się w postaci zebrań gromadzkich. Po 1945 roku rola zebrania gromadzkiego została ograniczona, sołtys zaś stał się wykonawcą zarządzeń władz gminnych.

Przejście frontu w dniu 28 lipca 1944 roku nie spowodowało zmniejszenia obciążeń ludności gminy Trzydnik. Front zatrzymał się na Wiśle. Nadwiślańskie wsie zostały ewakuowane w głąb Lubelszczyzny, w tym w rejon Trzydnika. Dodatkowo na gminę narzucono kontyngenty żywnościowe na rzecz Armii Czerwonej i tworzącej się Armii Polskiej, wcale nie mniejsze niż w okresie niemieckiej okupacji. Tymi sprawami zajmował się urząd gminy w Trzydniku, który rozdzielał obowiązki między poszczególne gromady, a w nich rozdzielał je sołtys wraz z komisją kontyngentową¹²⁷.

Kraj rozpoczął odbudowę po latach okupacji. Nowy ustrój państwa wprowadzany przez władze komunistyczne powodował opór wielu środowisk. Wielu byłych żołnierzy Armii Krajowej, Narodowych Sił Zbrojnych czy Batalionów Chłopskich rozpoczęło czynną walkę z nową władzą. Do najaktywniejszych należał kapitan Hieronim Dekutowski „Zapora”, który działał także w tym terenie. Jego oddziały liczyły w najlepszym okresie około 200-300 żołnierzy. Walki trwały dość intensywnie do 1947 roku. W następnych latach nastąpiło rozbitcie polskiego podziemia niepodległościowego¹²⁸.

Tuż po wyzwoleniu wybrano radnych gminy według nowych przepisów prawa. W skład pierwszej powojennej gminnej rady narodowej w Trzydniku weszli:¹²⁹

Imię i nazwisko	Miejscowość
Michalski Walerek	Kol. Rzeczycza Ziemiańska
Wąsik Jakub	Dąbrowa
Błaszczak Stanisław	Trzydnik Duży

¹²⁶ Tamże.

¹²⁷ Widomski Jan, *Krótki zarys dziejów Olbięcina*, część I, s. 122.

¹²⁸ *Atlas polskiego podziemia niepodległościowego 1944-1956*, Warszawa-Lublin 2007.

¹²⁹ APL/Kraśnik, Akta gminy Trzydnik, sygn. 108, k. 57.

Szczepanik Andrzej	Trzydnik
Skorupa Władysław	Olbięcin
Kowalski Jan	Dębowiec
Lisek Jan	Kowalin
Iracki Stanisław s. Wojciecha	Olbięcin
Kania Jan	Liśnik Mały
Madej Władysław	Budki
Wyrobek Teofil	Agatówka
Szymański Adam	Zielonka
Ks. Gonder	Rzeczyca Ziemiańska
Szymański Wojciech	Łychów Szlachecki
Ryś Paweł	Wola Trzydnicka
Świderek Antoni	Wola Trzydnicka
Borowski Józef	Folwark Olbięcin
Dudek Jan	Folwark Rzeczyca Księża
Pietras Jan	Węglinek
Partyka Mniszka	Węglin
Hawryło Bolesław	Trzydnik Duży
Maciej Dabnieł	Dąbrowa
Zarzewny Władysław	Kol. Trzydnik Duży
Zaręba Stanisław	Rzeczyca Księża
Zawadzki Aleksander	Łychów Szlachecki
Żurawicz Feliks	Zielonka
Kościański Zygmunt	Owczarnia
Lisek Józef	Rzeczyca Księża
Jawornicki Franciszek	Folwark Dębiszczyzna
Pietroń Jan	Węglin
Wikierski Józef	Folwark Węglin
Boniaszczuk Helena	Trzydnik Duży

Wybrano skład prezydium (sierpień 1944):

Nazwisko i imię	Funkcja
Szymański Jan	Przewodniczący GRN
Fronc Leopold	Sekretarz
Cwiek Jan	Skarbnik
Rajtar Antoni	Członek
Klecha Jan	Członek GRN i PRN
Szymański Marcel	Członek ¹³⁰

W następnych latach przewodniczącym prezydium został Antoni Rajtar i pełnił funkcję do 1948 roku¹³¹.

Brak danych dotyczących pierwszego powojennego wójta gminy. Znamy za to skład zarządu gminy z jesieni 1945 roku:¹³²

¹³⁰ APL/Kraśnik, Akta gminy Trzydnik sygn. 108 k. 57.

¹³¹ Tamże, sygn. 108 k. 47.

¹³² Tamże, Starostwo Powiatowe w Kraśniku, sygn. 1025, k. 45.

Nazwisko i imię	Funkcja
Serafin Władysław	Wójt
Dudek Leon	Zastępca Wójta
Wąsik Jakub	Członek zarządu
Szymański Adam	Członek zarządu
Zaręba Stanisław	Członek zarządu

W grudniu 1945 roku nastąpiła zmiana zarządu. Wójtem został Władysław Zarzeczny¹³³:

Nazwisko i imię	Funkcja
Zarzeczny Władysław	Wójt
Dudek Leon	Podwójci
Wąsik Jakub	Członek Zarządu
Szymański Adam	Członek Zarządu
Zaręba Stanisław	Członek Zarządu

Poniżej lista sołtysów gminy Trzydnik Duży w 1946 roku¹³⁴:

Gromada (sołectwo)	Nazwisko i imię
Agatówka	Bater Jan
Budki	Madej Stanisław
Dąbrowa	Borowiec Marcei
Kowalin	Cieślik Stefan
Liśnik Mały	Kowalski Edward
Łychów Gościeradowski	Ufniarz Justyn
Łychów Szlachecki	Maziarz Łukasz
Olbięcin	Iracki Jan
Rzeczyca K.	Madejczyk Adam
Rzeczyca Ziemiańska	Oskroba Władysław
Rzeczyca Ziemiańska Kolonia	Gierlach Bolesław
Trzydnik Duży Kolonia	Siewierski Franciszek
Trzydnik Duży	Szymański Franciszek
Trzydnik Mały	Resztak Anton
Węglin	Sagan Bronisław
Węglinek	Kuśmierczyk Stanisław
Wola Trzydnicka	Ufniarz Stanisław
Wola Olbięcka	Szczepanik Józef
Zielonka	Twaróg Ksawery

Do 1948 roku w składzie rad gmin często znajdowali się jeszcze przedwojenni samorządowcy lub też związani z PSL-em. Od 1948 roku musieli to być tylko nowi ludzie.

¹³³ Urodzony 25 maja 1911 roku, ukończył 7 oddziałów szkoły powszechnej, zamieszkiwał w Kolonia Trzydnik Duży. Nie był związany z żadną partią polityczną.

¹³⁴ APL/Kraśnik, Starostwo Powiatowe w Kraśniku, sygn. 1025, k. 7.

W związku z tym przeprowadzono tak zwaną „reorganizację” rad narodowych. W gminie Trzydnik miało to miejsce w sierpniu 1948 roku. Od tej pory radnymi byli:¹³⁵

Nazwisko i imię	Miejscowość
Daniel Maciej	Dąbrowa
Ryś Paweł	Wola Trzydnicka
Sanetra Anna	Wola Trzydnicka
Świderek Antoni	kol. Wola Trzydnicka
Zawadzki Aleksander	Łychowo
Rajtar Antoni	kol. Trzydnik Duży
Szymański Marcelei	Rzeczyca Ziemiańska
Bis Stanisław	Trzydnik Mały
Oszust Zdzisław	Węglin
Sagan Paweł	Olbięcin
Goch Stefan	Łychów
Ciołek Marcelei	Węglinek
Roško Roman	Rzeczyca Księża
Gozdura Adam	kol Rzeczyca Ziemiańska
Ksiądz Stanisław	kol. Trzydnik Duży
Kuśmierczyk Michał	Węglinek

Zmiany w składzie rad narodowych były bardzo częste. W początkach 1949 roku radnymi gminy byli:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Babicz Władysław	Kol. Rzeczyca Ziemiańska
Ciołek Marcelei	Węglinek
Czajka Jan	Łychów Szlachecki
Ciosek Adam	Debińszczyzna
Daniel Maciej	Dąbrowa
Gozdór Adam	Kol. Rzeczyca Ziemiańska
Joško Kazimierz	Rzeczyca Księża
Kuśmierczyk Michał	Węglin
Osiemlak Adolf	Trzydnik
Ryś Paweł	Wola Trzydnicka
Sagan Paweł	Olbięcin
Świderek Antoni	Wola Trzydnicka
Szymański Adam	Zielonka
Siewierski Stanisław	Trzydnik Mały
Wasil Władysław	Agatówka
Zawadzki Aleksander	Łychów Gość.
Matuszyk Stefan	Rzeczyca Ziem.
Dygus Zygmunt	Trzydnik
Iracki Franciszek	Wólka Olbięcka
Goch Stefan	Łychów Gość.
Hain Jan	Trzydnik Duży
Oszust Zdzisław	Węglin
Szymański Marcelei	Rzeczyca Ziemiańska

Wójt Władysław Zarzeczny zarządzał gminą w latach 1945-1948. W 1949 wójtem

¹³⁵ APL/Kraśnik, Akta gminy Trzydnik sygn. 108 k. 21.

został Stanisław Książ. Był to prawdopodobnie ostatni wójt gminy Trzydnik¹³⁶.

Na stanowisku sekretarza początkowo pracował Zygmund Gałdziński (1945-1946). Zastępcą sekretarza był Józef Biernat.

Pracownicy zarządu gminy (urzędu gminy) w Trzydniku w 1949 roku¹³⁷:

Nazwisko i imię	Stanowisko
Siembida Stanisław	Sekretarz
Rzeźnik Stanisław	Referent podatkowy
Drewniak Eleonora	Referent
Szczepanik Stanisław	Referent
Antosiewicz Jan	Egzekutor podatkowy
Majchrewicz Stanisław	Woźny

Poniżej lista sołtysów gminy Trzydnik w 1946 roku¹³⁸:

Gromada (sołectwo)	Nazwisko i imię
Agatówka	Bater Jan
Budki	Madej Stanisław
Dąbrowa	Borowiec Marcei
Kowalin	Cieślik Stefan
Liśnik Mały	Kowalski Edward
Łychów Gościeradowski	Ufniarz Justyn
Łychów Szlachecki	Maziarz Łukasz
Olbięcin	Iracki Jan
Rzeczycza K.	Majejczyk Adam
Rzeczycza Ziemiańska	Oskroba Władysław
Rzeczycza Ziemiańska Kolonia	Gierlach Bolesław
Trzydnik Duży Kolonia	Siewierski Franciszek
Trzydnik Duży	Szymański Franciszek
Trzydnik Mały	Resztak Anton
Węglin	Sagan Bronisław
Węglinek	Kuśmierczyk Stanisław
Wola Trzydnicka	Ufniarz Stanisław
Wola Olbięcka	Szczepanik Józef
Zielonka	Twaróg Ksawery

¹³⁶ APL/Kraśnik, Akta gminy Trzydnik sygn. 106 k. 57.

¹³⁷ APL/Kraśnik, Akta gminy Trzydnik sygn. 106 k. 10.

¹³⁸ APL/Kraśnik, Starostwo Powiatowe w Kraśniku, sygn. 1025, k. 7.

Poniżej lista sołtysów z 1949 roku:¹³⁹

Nazwisko i imię	Gromada
Sawicki Adolf	Agatówka
Partyka Franciszek	Budki
Daniel Adam	Dąbrowa
Stefaniak Feliks	Kowalin
Michotka Antoni	Liśnik Mały
Dwornikiewicz Henryk	Łychów Gość.
Stefaniak Ignacy	Łychów Szlachecki
Kozioł Jan	Owczarnia
Iracki Jan	Olbięcin
Skrzypek Franciszek	Rzeczycza Księża
Dębczak Justyn	Rzeczycza Ziem.
Gierlach Bolesław	Kol. Rzeczycza Ziem.
Szymański Franciszek	Trzydnik Duży
Resztak Antoni	Trzydnik Mały
Szymczyk Józef	Kol. Trzydnik Duży
Tarkowski Stanisław	Wola Trzydnicka
Sagan Bronisław	Węglin
Zawadzki Franciszek	Węglinek
Szczepanik Józef	Wólka Olbięcka
Twaróg Ksawery	Zielonka

W 1950 roku skończono z fikcją samorządu gminnego. Na mocy ustawy z 20 marca 1950 roku *O terenowych organach jednolitej władzy państwowej*¹⁴⁰ zniesiono wszelki samorząd terytorialny. Jego cały majątek przejęło państwo. Rozwiązano organy wykonawcze gminy (wójt i zarząd gminy) i rady gromadzkie. Wszystkie kompetencje przejęły gminne rady narodowe. Członków rad delegowały partie polityczne i organizacje społeczne. Gminne rady narodowe zbierały się na sesjach raz w miesiącu, omawiając najważniejsze sprawy gminne. Głównymi tematami były kwestie podatkowe, spółdzielczości, pomocy sąsiedzkiej, akcji żniwnej itp. GRN wyłaniała ze swego grona stałe komisje problemowe.

Gminna rada narodowa wybierała także ze swego grona prezydium GRN, składające się z następujących osób: przewodniczący, zastępca, sekretarz prezydium i członek prezydium. Był to jednocześnie organ uchwałodawczy i wykonawczy. Prezydium zbierało się na sesjach dwa razy w miesiącu.

Etatowymi pracownikami gminy stali się przewodniczący i sekretarz prezydium. Te osoby kierowały działalnością urzędu gminy, zwanego odtąd „prezydium gminy”, i kierowały bieżącą działalnością gminy. Prezydium gminy (urząd gminy) podzielono na referaty: ogólnoadministracyjny, finansowy, spraw socjalnych i kulturalnych, wojskowy i spraw rolnych.

Na czele poszczególnych gromad, tak jak poprzednio, stał sołtys. Formalnie wybierany przez ludność wsi, w praktyce powoływany przez władze gminne. Jego praca była niewdzięczna i sprowadzała się do egzekwowania narzuconych ówczesnie obowiązkowych dostaw płodów rolnych i wysokich podatków.

¹³⁹ APL/Kraśnik, Akta gminy Trzydnik sygn. 111, k. 1.

¹⁴⁰ Dz. U. 1950, nr 14, poz. 130.

Akta gminy z okresu 1950-1954 zachowały się w niewielkim zakresie. Był to bardzo czarny okres w dziejach Polski i polskiej wsi.

Od chwili zakończenia wojny coraz większą potęgę zdobywała Polska Partia Robotnicza (od 1948 roku PZPR). Likwidowano, również fizycznie, wszelką opozycję. Dla polskiej wsi ten okres stanowił próby kolektywizacji i niszczenia większych gospodarstw rolnych za pomocą podatków i przymusowych dostaw.

Od czerwca 1950 roku w skład GRN Trzydnik wchodził:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Babicz Władysław	Kol. Rzeczyca Ziemiańska.
Biały Antoni	Dąbrowa
Bogdanowicz Kazimierz	Trzydnik
Bladek Jan	Kol. Trzydnik
Długosz Edward	Trzydnik M.
Gozdór Zofia	Kol. Rzeczyca Ziemiańska
Jach Józef	Kowalin
Kuśmierczyk Michał	Węglin
Kurek Jan	Olbięcin
Kirek Jadwiga	Trzydnik
Lisek Mateusz	Wólka Olbięcka
Matuszyk Stefan	Rzeczyca Ziemiańska
Mozgowa Walerian	Liśnik Mały
Puzon Jan	Rzeczyca Księża
Panek Feliksa	Wola Trzydnicka
Partyka Edward	Liśnik Mały
Pokrzywa Wincenty	Zielonka
Rachoń Bolesław	Trzydnik Duży
Serwatka Adam	Trzydnik Duży
Szymański Szczepan	Łychów Gościeradowski
Szymański Marcei	Rzeczyca Ziem.
Siewierski Stanisław	Trzydnik Duży
Tracz Janina	Trzydnik Mały
Wasil Władysław	Agatówka
Zbek Sebastian	Węglinek
Zięba Antoni	Olbięcin

Na czele prezydium stanął w tym okresie Marcei Szymański¹⁴¹. Brak jest danych odnośnie kolejnych lat funkcjonowania gminy.

¹⁴¹ APL/Kraśnik, Akta gminy Trzydnik sygn. 108 k. 7.

GROMADZKIE RADY NARODOWE 1954-1972

W końcu 1954 roku wprowadzono zupełnie nowy system administracyjny na polskiej wsi¹⁴². Ustanowiono ustrój gromadzki. Gromady miały stać się załączkiem dużych, kolektywnych gospodarstw rolnych, na wzór radziecki.

Nowe gromady (nie mylić z gromadami – sołectwami z lat 1945–1954) liczyły od tysiąca do trzech tysięcy mieszkańców i obejmowały po kilka wsi. Na czele danej gromady stała gromadzka rada narodowa (GRN) – organ uchwałodawczy wybierany w powszechnych wyborach spośród wyznaczonych przez władze kandydatów.

Pierwsze wybory do rad gromadzkich przeprowadzono 5 grudnia 1954 roku. Wyborom towarzyszyła wielka akcja propagandowa. Kolejne wybory również przeprowadzano w podobny sposób. Frekwencja zawsze zbliżała się do 100%.

Z grona radnych wyłaniano prezydium GRN: przewodniczący, zastępca, sekretarz prezydium i dwóch, trzech członków¹⁴³. Tylko przewodniczący i sekretarz prezydium byli etatowymi pracownikami. Organem pomocniczym było biuro gromadzkie, zwane powszechnie „prezydium”.

Jednym z problemów ówczesnej administracji było rozdrobnienie. W dawnej gminie utworzono po kilka gromadzkich rad narodowych z osobnymi biurami gromadzkimi. Każdej z tych gromad należało zapewnić lokal, sprzęt biurowy i kadry. Często był z tym duży problem. Pensje były niskie i trudno było znaleźć kompetentne osoby do pracy.

W latach 1954-1958 gromady posiadały bardzo wąskie kompetencje. W praktyce zostały sprowadzone głównie do wykonywania zarządzeń władz powiatowych.

Zlikwidowano w tym okresie stanowisko sołtysa, wprowadzając powoływanych przez władze pełnomocników gromadzkich. Gromada składała się z wsi, dla większych z nich ustanowiono pełnomocników.

Od lutego 1958 roku weszła w życie nowa ustawa o radach narodowych, dająca gromadom większe uprawnienia¹⁴⁴. Rozpoczęto także proces komasacji gromad w duże jednostki, większość z nich była bowiem kompletnie nieefektywna.

Tak jak poprzednio, na czele gromady stała gromadzka rada narodowa, wybierana w wyborach powszechnych. Władze przywiązywały dużą wagę do wyborów. Pierwsze dwie kadencje rad narodowych były trzyletnie (1955-1958, 1958-1961). Od 1961 roku kadencje rad narodowych były czteroletnie¹⁴⁵. Przed każdymi wyborami na wsiach przeprowadzano kampanię wyborczą w postaci zebrań wiejskich. Na zebraniach ludność wysuwała swoje postulaty – te realne stawały się programem wyborczym.

Gromadzkie rady narodowe zbierały się na sesjach raz w miesiącu. Z grona radnych powoływano prezydium: przewodniczący, zastępca i sekretarz prezydium. Prezydium kolegialnie reprezentowało gromadę na zewnątrz. Etatowym pracownikiem był jednak tylko przewodniczący. Prezydium zbierało się na sesjach maksymalnie dwa razy w miesiącu. W tym okresie (1954-1972) nie funkcjonował ścisły podział między organy uchwałodawcze i wykonawcze.

---

¹⁴² Dz.U. 1954, nr 43, poz. 191.

¹⁴³ Tamże.

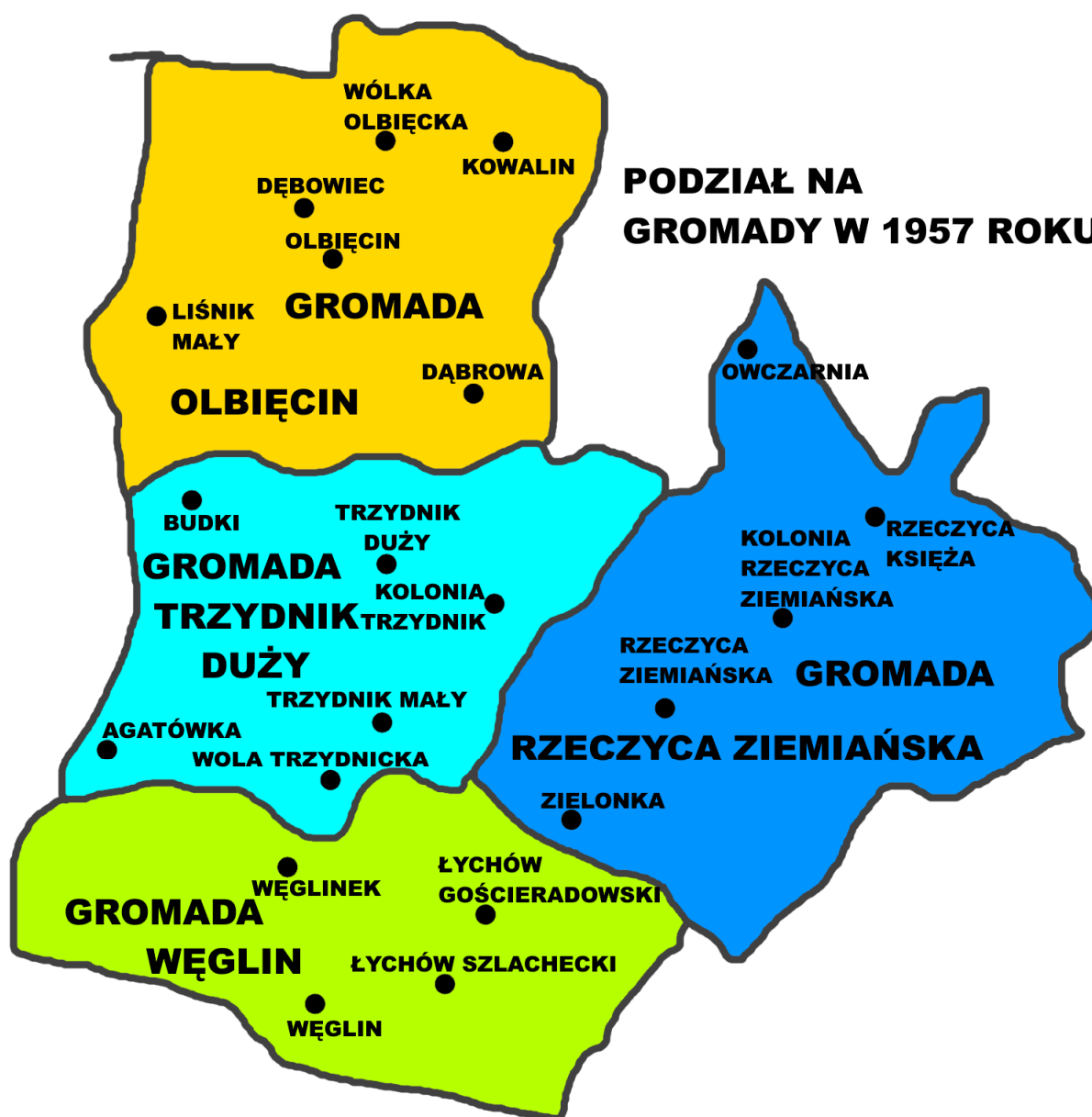
¹⁴⁴ Dz.U. 1958, nr 5, poz. 16 (tekst ujednolicony Dz. U. 1975, nr 26, poz. 139).

¹⁴⁵ Daty wyborów: 5 grudnia 1954, 2 lutego 1958, 16 kwietnia 1961, 30 maja 1965, 1 czerwca 1969.

Od wiosny 1958 roku zatrudniano sekretarza gromadzkiego jako stałego pracownika nadzorującego pracę biura gromadzkiego. W biurze pracowało kilku urzędników – referentów.

Ważną zmianą po 1958 roku było ustanowienie na nowo sołtysów wybieranych przez społeczność wiejską podczas zebrania wiejskiego. Sołtysów musiała jednak zaakceptować gromadzka rada narodowa lub prezydium GRN. Na początku lat 70. funkcjonował już formalny podział na sołectwa. W drugiej połowie lat 60. rosły uprawnienia gromad (na przykład w kwestiach podatkowych). Od 1968 roku ustanowiono gromadzkiego zootechnika i agronoma, którzy tworzyli gromadzką służbę rolną.

Na obszarze współczesnej gminy Trzydnik Duży funkcjonowały następujące gromady: Olbięcín, Trzydnik Duży, Węglín i Rzeczyca Ziemiańska.

Podział na gromady w 1955 roku

GROMADA OLBIĘCIN

W skład gromady Olbięcín włączono dotychczasowe gromady: Kowalin, Dąbrowa, Liśnik Mały, Olbięcín oraz Wólkę Olbięką ze zniesionej gminy Trzydnik Duży. Dodatkowo weszła w jej skład miejscowość Sławy z gminy Dzierzkowice¹⁴⁶. W takim kształcie terytorialnym gromada funkcjonowała do 1972 roku.

Akta gromady nie zachowały się w komplecie. Brak jest danych odnośnie pierwszych lat działalności. Wiemy jednak, że w latach 1954-1957 w skład pierwszej gromadzkiej rady narodowej wchodził: Jan Burda, Czesław Denkowski, Irena Żuber, Wincenty Czuba, Maria Rzeżawa, Tadeusz Machaj, Antoni Biały, Antoni Skrzypek, Gustaw Grządka, Stefan Cieślik, Stanisław Pawłowski, Jan Kania, Zygmunt Grządka, Julian Iracki, Edward Żuber, Jan Żak, Teodozja Chojecka, Stanisław Matysiak, Stanisław Kuryło, Józef Kozioł, Wiktor Wojtan oraz Bolesław Babiarz¹⁴⁷.

Po wyborach do rad narodowych z 2 lutego 1958 roku w skład GRN weszli: Jan Jach, Roman Iracki, Stefan Borowiec, Stanisław Strzępka, Jan Młynarczyk, Henryk Cieślak, Bolesław Młynarczyk, Edward Szczepanik, Mateusz Lisek, Władysław Zapalski, Jan Szczepanik, Czesław Denkowski, Józef Zięba, Józef Szczepanik s. Wawrzyńca, Aleksander Bartysiak, Józef Jach, Bolesław Kowalski, Jan Ćwik, Jan Widomski, Bogusław Czerniakiewicz, Stanisław Matysiak, Franciszek Zajac, Teodozja Chojecka i Stanisław Płecha¹⁴⁸. Wyłoniono nowy skład prezydium¹⁴⁹:

Nazwisko i imię	Funkcja
Denkowski Czesław	Przewodniczący prezydium
Zapalski Władysław	Członek prezydium
Ćwik Jan	Członek prezydium
Kowalski Bolesław	Członek prezydium

Po wyborach do rad narodowych z dnia 16 kwietnia 1961 roku w skład gromadzkiej rady narodowej wchodził: Edward Szczepanik, Stanisław Strzępka, Władysław Robak, Henryk Cieślik, Kazimiera Kapica, Wiesław Mozgawa, Bronisław Robak, Zygmunt Daniel, Izabela Jarosz, Longin Półtorak, Walenty Borzechowski, Stanisław Pikula, Marian Pawlasek, Eugeniusz Pączek, Teodozja Woźniak, Franciszek Zajac, Leon Drzymała, Władysław Zapalski, Stanisław Oleszko, Aleksander Bartysiak, Czesław Denkowski, Tadeusz Banaszek, Edward Antosiewicz, Mateusz Lisek i Henryk Szczepanik¹⁵⁰. W skład prezydium powołano następujące osoby¹⁵¹:

Nazwisko i imię	Funkcja
Denkowski Czesław	Przewodnicząc PGRN
Jarosz Izabela	Członek

¹⁴⁶ Dz. Urz. WRN Lublin, 1954 nr 15 poz. 64.

¹⁴⁷ Dz. Urz. WRN Lublin, 1955 nr 1 poz. 49.

¹⁴⁸ Dz. Urz. WRN Lublin, 1958 nr 4 poz. 24.

¹⁴⁹ APL/Kraśnik, PGRN w Olbięcín, sygn. 4, k. 1.

¹⁵⁰ Dz. Urz. WRN Lublin, 1961 nr 7 poz. 53.

¹⁵¹ APL. PGRN w Olbięcín, sygn. 5, k. 1.

Drzymała Leon	Członek
Pawlasek Marian	Członek

Sołtysi w kadencji 1961-1964 roku¹⁵²:

Sołectwo	Nazwisko i imię
Olbięcin	Drzymała Leon
Wólka Olbięcka	Dobrzyński Edward
Kowalin	Krasowski Piotr
Dąbrowa	Biały Antonii
Splawy	Babiarz Bolesław
Dębowiec	Słonkowski Jan
Liśnik Mały	Robak Władysław

Sołtysi gromady Olbięcin w kadencji 1964-1967¹⁵³:

Sołectwo	Nazwisko i imię
Olbięcin	Pączek Eugeniusz
Wólka Olbięcka	Dobrzyński Edward
Robak Władysław	Liśnik Mały
Dąbrowa	Cieślak Henryk
Dębowiec	Słonkowski Jan
Kowalin	Łazarz Mieczysław
Splaw	Babiarz Bolesław

W dniu 31 maja 1965 roku przeprowadzono kolejne wybory do rad narodowych. W gromadzie Olbięcin wybrano następujące osoby: Edward Szczepanik, Henryk Cieślak, Marian Szczesiak, Władysław Robak, Zygmunt Daniel, Władysław Gawlik, Wiesław Mozgawa, Bogumiła Czepiel, Walenty Bożechowski, Tadeusz Długołęcki, Zenon Kania, Zofia Płecha, Marian Pawlasek, Eugeniusz Pączek, Danuta Szczepanik, Franciszek Zając, Longin Półtorak, Stefan Zapalski, Mateusz Lisek, Czesław Denkowski, Bogdan Krawiec, Jan Krasowski, Zofia Rębacz, Henryk Szczepanik, Władysław Zapalski¹⁵⁴. W skład prezydium wchodziłi¹⁵⁵:

Nazwisko i imię	Funkcja
Denkowski Czesław	Przewodniczący PGRN
Szczepanik Edward	Członek Prezydium
Pawlasek Marian	Członek Prezydium
Długołęcki Tadeusz	Członek Prezydium

¹⁵² APL/Kraśnik, PGRN w Olbięcinie, sygn. 4, k.33.

¹⁵³ Tamże, sygn. 8, k.52.

¹⁵⁴ Dz. Urz. WRN Lublin, 1965, nr 17 poz. 83.

¹⁵⁵ APL/Kraśnik, PGRN w Olbięcinie, sygn. 8, k.24.

Sołtysi gromady w kadencji 1967-1970¹⁵⁶:

Sołectwo	Nazwisko i imię
Olbięcin	Pączek Eugeniusz
Wólka Olbięcka	Chmura Jan
Liśnik Mały	Nieradko Jan
Dąbrowa	Cieślak Henryk
Dębowiec	Pączek Kazimierz
Kowalin	Łazarz Mieczysław
Splaw	Szczepanik Bolesław

Po wyborach do rad narodowych z 1 czerwca 1969 roku w skład GRN włączono następujące osoby¹⁵⁷:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Chmura Leokadia	Wólka Olbięcka
Długołęcki Tadeusz	Olbięcin
Drzymała Halina	Olbięcin
Denkowski Czesław	Dębowiec
Kulina Kazimierz	Wólka Olbięcka
Łazarz Mieczysław	Kowalin
Mendyk Józef	Kowalin
Pawlasek Marian	Olbięcin
Rafalski Aleksander	Olbięcin
Rafalski Henryk	Dąbrowa
Robak Władysław	Liśnik Mały
Skorupa Kazimierz	Olbięcin
Szczepanik Bolesław	Splawy
Rębacz Marian	Kowalin
Eysymont Józef	Olbięcin
Kuryłło Janusz	Kraśnik
Cieślak Henryk	Dąbrowa
Golecki Tadeusz	Dąbrowa
Krupka Anna	Dębowiec
Pawłowski Stanisław	Liśnik Mały
Partyka Waleria	Liśnik Mały
Płecha Zofia	Olbięcin
Szczepanik Edward	Dąbrowa
Żak Kazimierz	Dąbrowa
Żuber Edward	Olbięcin

W skład powołano następujące osoby:

Nazwisko i imię	Funkcja
Denkowski Czesław	Przewodniczący Prezydium
Długołęcki Aleksander	Członek Prezydium
Rafalski Aleksander	Członek Prezydium
Chmura Leokadia	Członek Prezydium
Cieślak Henryk	Członek Prezydium

¹⁵⁶ APL. PGRN w Olbięcinie, sygn. 11, k.155.

¹⁵⁷ Tamże.

Gromada Olbięcin funkcjonowała do końca 1972 roku. Następnie większość gromady włączono do gminy Trzydnik Duży, część (Kowalin) do gminy wiejskiej Kraśnik.

GROMADA RZECZYCA ZIEMIAŃSKA

W skład gromady Rzeczyca Ziemiańska włączono dotychczasowe gromady: Rzeczyca Ziemiańska wieś, Rzeczyca Ziemiańska kolonia, Rzeczyca Księża (bez Rzeczycy Ziemiańskiej koloni), Zielonka i Owczarnia kolonia ze zniesionej gminy Trzydnik¹⁵⁸. Gromada funkcjonowała do końca 1972 roku.

Siedziby gromad najczęściej mieściły się w nieodpowiednich miejscach. Tak opisano siedzibę tej gromady: *Biuro gromadzkiej rady narodowej w Rzeczycy Ziemiańskiej mieści się w dwóch pomieszczeniach domu prywatnego, które nie są przystosowane dostatecznie do wymogów właściwych na biuro administracyjne z powodu niskich pomieszczeń, małych otworów oraz małego metrażu na stan zatrudnienia. Skład biura jest w obsadzie 4 pracowników umysłowych, kierownika zakładu remontowo-budowlanego, agronoma gromadzkiego oraz sekretarza gromadzkiego. Tak duży stan pracowników znajdujących się w jednym pomieszczeniu, co spowodowało zajęcie całego pomieszczenia przez biurka a występuje brak miejsca dogodnego na zatrzymywanie się interesantów przybywających do załatwienia*¹⁵⁹.

Akta gromady Rzeczyca Ziemiańska nie zachowały się do tej pory w całości. Szczególnie brak danych z pierwszego okresu działalności. Wiemy jednak, że w latach 1954-1957 w skład GRN wchodził: Mieczysław Kania, Józef Bryczek, Leokadia Majewska, Teodora Zarzeczna, Michał Jabłoński, Jan Wojtaszek, Feliks Orzeł, Mieczysław Chmiel, Stanisław Zbę, Franciszek Drobek, Jan Michalczyk, Józef Drobek, Zygmunt Rząd, Jan Chmura, Władysław Babicz, Feliks Słowiński, Jan Małysek, Antoni Drobek, Józef Skrzypek, Irena Kołtun, Stanisław Tylus, Tadeusz Baca, Kazimierz Tokarz, Aleksander Staniec, Józef Grzymek, Michalina Matuszyk, Leokadia Bieszcz¹⁶⁰.

W latach 1958-1961 do GRN wybrano następujące osoby: Antoni Drobek, Tadeusz Bryczek, Józef Bryczek, Bronisław Jabłoński, Jan Puzon, Adam Piech, Jan Drzewień, Mieczysław Kupiec, Jan Kozioł, Mieczysław Kania, Jan Czarniecki, Zygmunt Rząd, Stefan Pokrzywa, Stanisław Kosikowski s. Wojciecha, Stefan Matuszyk, Czesław Jocek, Jan Michalczyk, Franciszek Sikora, Jakub Raś, Jan Kołodziejczyk, Józef Drobek, Stanisław Szymański, Walerian Michalski, Julian Lewandowski, Zygmunt Pietrzyk, Waleria Dębicki, Stanisław Gąsior¹⁶¹.

W skład prezydium wybrano następujące osoby: Mieczysław Kania – przewodniczący i członkowie: Walerian Michalski, Jan Puzoń i Zygmunt Rząd¹⁶².

W wyborach z 16 kwietnia 1961 roku w skład GRN wybrano następujące osoby:

¹⁵⁸ Dz. Urz. WRN Lublin. 1954 nr 15 poz. 64.

¹⁵⁹ APL/Kraśnik, PGRN Rzeczyca Ziemiańska, sygn. 4, k. 7.

¹⁶⁰ Dz. Urz. WRN Lublin, 1955 nr 1 poz. 49.

¹⁶¹ Dz. Urz. WRN Lublin, 1958 nr 4 poz. 24.

¹⁶² APL, PWRN Lublin, Wydział Organizacyjno-Prawny, sygn. 1842.

Po wyborach do rad narodowych z dnia 16 kwietnia 1961 roku w skład GRN powołano następujące osoby¹⁶³: Tadeusz Bryczek, Marian Król, Stanisław Rząd, Mieczysław Kupiec, Bronisław Jabłoński, Jan Małyszek, Jan Puzoń, Henryk Kołodziej, Regina Dębicka, Franciszek Szymański, Tadeusz Kozieł, Edward Kobylski, Mieczysław Kania, Zygmunt Rząd, Czesław Jocek, Bolesław Pasternak, Regina Surma, Stanisława Nitkiewicz, Jan Kołodziejczyk, Czesława Siewierska, Antoni Ofiara, Franciszek Sikora, Zygmunt Czarnecki, Józef Ciszek, Marian Pietrzyk, Paweł Wolak, Walerian Michalski¹⁶⁴.

W prezydium zasiadali natomiast¹⁶⁵:

Nazwisko i imię	Funkcja
Pietrzyk Marian	Przewodniczący PGRN
Puzoń Jan	Członek prezydium
Kobylski Edward	Członek prezydium
Michalski Walerian	Członek prezydium

W kadencji 1965-1969 w skład GRN wchodził: Jan Puzoń, Zygmunt Wieprzyński, Marian Król, Aleksander Skubiński, Alfreda Kostka, Mieczysław Kupiec, Tadeusz Bryczek, Lucjan Dobrowolski, Edward Kobylski, Marian Pietrzyk, Józef Gałkowski, Mieczysław Banasik, Paweł Wolak, Mieczysław Kania, Józef Moch, Walerian Michalski, Czesław Jocek, Bolesław Partyka, Bolesław Pasternak, Zygmunt Rząd, Jan Kołodziejczyk, Franciszek Sikora, Antoni Ofiara, Wanda Oszust i Stanisława Nitkiewicz¹⁶⁶.

Wyłoniono nowy skład prezydium¹⁶⁷:

Nazwisko i imię	Funkcja
Bolesław Partyka	Przewodniczący prezydium
Król Józef	Członek prezydium
Michalski Walerian	Członek prezydium
Michalski Walerian	Członek prezydium

W 1969 roku do GRN wybrano następujące osoby: Aleksander Skubiński, Mieczysław Kupiec, Tadeusz Bryczek, Lucjan Dobrowolski, Józef Król, Tadeusz Zięba, Janina Litwin, Jan Pęzioł, Lucyna Drzewień, Edward Kobylski, Marian Pietrzyk, Józef Gałkowski, Zbigniew Majchrzak, Paweł Wolak, Czesław Jocek, Walerian Michalski, Stefan Matuszyk, Mieczysław Kania, Mieczysław Banasik, Bolesław Partyka, Antoni Ofiara, Józef Moch, Stanisława Nitkiewicz, Lucjan Wasilewski, Wanda Węglińska¹⁶⁸.

¹⁶³ APL, Prezydium GRN w Rzeczy Ziemiańskiej, sygn. 1 k.2.

¹⁶⁴ Dz. Urz. WRN Lublin, 1961 nr 7 poz. 53.

¹⁶⁵ APL/Kraśnik, Prezydium GRN w Rzeczy Ziemiańskiej, sygn. 1 k.2.

¹⁶⁶ Dz. Urz. WRN Lublin, 1965 nr 17 poz. 83.

¹⁶⁷ APL/ Kraśnik, Prezydium GRN w Rzeczy Ziemiańskiej, sygn. 3 k.138.

¹⁶⁸ Dz. Urz. WRN Lublin, 1969 nr 11 poz. 129.

W ostatnim prezydium (w latach 1969-1972) zasiadali¹⁶⁹:

Nazwisko i imię	Funkcja
Bolesław Partyka	Przewodniczący prezydium
Kobyłski Edward	Członek prezydium
Puzoń Jan	Członek prezydium
Michalski Walerian	Członek prezydium

Gromada Rzeczyca Ziemiańska zakończyła działalność z końcem 1972 roku. Ten obszar włączono do reaktywowanej gminy Trzydnik Duży.

GROMADA TRZYDNIK DUŻY

Akta gromady Trzydnik Duży nie zachowały się w całości. Wiemy, że w wyborach do rad narodowych z 5 grudnia 1954 roku wybrano następujący skład gromadzkiej rady narodowej: Stanisław Szymczyk, Adam Serwatka, Danuta Bis, Wiktor Janiec, Mieczysław Cielepak, Janina Indrasik, Emilia Dekunda, Jan Machaj, Józef Krysiński, Tadeusz Rachwał, Tadeusz Czajka, Michał Suszek, Bolesław Bis, Zofia Książdz, Franciszek Serafin, Marcei Szmit, Genowefa Jedut, Bolesław Tryka, Jan Herbert, Stanisław Rupeć, Franciszek Szymański, Leopold Kaźmierak, Aleksandra Rolak¹⁷⁰.

Po wyborach do rad narodowych z 2 lutego 1958 roku w skład GRN weszli: Edward Partyka, Adam Ciosek, Stanisław Danielewicz, Stanisław Madej, Tadeusz Kozieł, Jana Mozgawa, Stanisław Siembida, Roman Szmit, Bolesław Bis, Tadeusz Czajka, Stefan Książdz, Franciszek Jedut, Bronisław Walencik, Józef Nowak, Stanisław Siewierski, Tadeusz Zieliński, Zygmunt Ryś, Jan Szewczyk, Jan Borowiecki i Bolesław Tryka¹⁷¹.

Prezydium w kadencji 1958-1961 tworzyły następujące osoby: Jan Szewczyk – przewodniczący (Wola Trzydnicka), Stanisław Siembida, Tadeusz Czajka, Stanisław Danielewicz¹⁷². Jan Szewczyk sprawował funkcję do 3 lutego 1960 roku (rezygnacja). W tym okresie sekretarzem gromadzkim pozostawał Stanisław Siembida. Od lutego 1960 roku nowym przewodniczącym został Stanisław Danielewicz.

Po wyborach do rad narodowych z dnia 16 kwietnia 1961 roku w skład GRN w Trzydniku wybrano:

Nazwisko i imię	Miejsce zamieszkania
Czajka Tadeusz	Trzydnik Duży
Czarnota Edward	Trzydnik Mały
Ciosek Adam	Budki
Danielewicz Stanisław	Budki
Dębski Stanisław	Trzydnik Mały
Drzymała Władysław	Wola Trzydnik

¹⁶⁹ APL/ Kraśnik, Prezydium GRN w Rzeczyca Ziemiańskiej, sygn. 8, k. 16.

¹⁷⁰ Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie, 1955 nr 1 poz. 49.

¹⁷¹ Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie, 1958, nr 4 poz. 24.

¹⁷² Archiwum Państwowe w Lublinie, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie, Wydział Organizacyjno-Prawny, sygn. 1842.

Gozdalski Waclaw	Wola Trzydnik
Jedut Franciszek	Kolonia Trzydnik
Ksiądz Stefan	Trzydnik Mały
Łukasik Karol	Kolonia Trzydnik
Mróz Karolina	Kraśnik – Lub.
Łaszczyńska Janina	Trzydnik Duży
Michotka Jan	Agatówka
Pietras Józef	Agatówka,
Siewierski Stanisław	Trzydnik Mały
Szymański Franciszek	Trzydnik Duży
Tryka Bolesław	Wola Trzydnik
Warzocha Romuald	Trzydnik Duży
Wójtowicz Bolesław	Agatówka
Zieliński Tadeusz	Wola Trzydnik ¹⁷³

W skład prezydium powołano następujące osoby:

Nazwisko i imię	Funkcja
Danielewicz Stanisław	Przewodniczący prezydium
Czajka Tadeusz	Członek prezydium
Tryka Bolesław	Członek prezydium
Warzecha Romuald	Członek prezydium ¹⁷⁴

W 1962 roku nastąpiły zmiany we władzach gromady. Nowym przewodniczącym prezydium został Stefan Ksiądz, sekretarzem gromadzkim został Szczepan Gorczyca¹⁷⁵. W następnych latach sekretarzem została Henryka Buda (z domu Handedraj)¹⁷⁶.

Sołtysi w 1962 roku:

Sołectwo	Nazwisko i imię
Agatówka	Jan Michotka
Budki	Adam Ciosek
Trzydnik Mały	Michał Paszko
Kol. Trzydnik	Feliks Partyka ¹⁷⁷

Od maja 1965 roku funkcjonowała nowa kadencja rad narodowych. W skład GRN weszli: Jan Wyrobek, Ignacy Kosikowski, Tadeusz Koczwarą, Stanisław Figura, Tadeusz Czajka, Franciszek Szymański, Stefan Trznadel, Lech Buda, Stanisława Dębska, Edward Czarnota, Stefan Ksiądz, Stanisław Siewierski, Bronisław Kępa, Feliks Partyka, Zofia Łukasik, Teresa Kwiecień, Bolesław Tryka, Zbigniew Tryka, Zbigniew Jarzyna, Anna Jocek,

¹⁷³ APL Prezydium GRN w Trzydniku, sygn. 5, k. 16.

¹⁷⁴ sygn. 111, k. 37

¹⁷⁵ APL Prezydium GRN w Trzydniku sygn. 2, k.1.

¹⁷⁶ APL Prezydium GRN w Trzydniku, sygn. 5, k. 17.

¹⁷⁷ APL Prezydium GRN w Trzydniku sygn. 2, k. 49.

Wacław Gozdalski, Henryka Handedraj, Jerzy Matyzbon¹⁷⁸. Po wyborach wyłoniono nowy skład prezydium:

Nazwisko i imię	Funkcja
Ksiądz Stefan	Przewodniczący PGRN
Trznadel Stefan	Członek Prezydium GRN
Kwiecień Teresa	Członek Prezydium GRN
Gozdalski Wacław	Członek Prezydium GRN ¹⁷⁹

Niestety akta archiwalne z końca działalności gromady nie zachowały się. Wiemy, że w latach 1969-1972 w skład gromadzkiej rady narodowej wchodził: Lech Buda, Aleksander Drozd, Tadeusz Grabowski, Wacław Kosikowski, Franciszek Szymański, Jan Wyrobek, Stanisław Figura, Marian Iracki, Tadeusz Koczwar, Feliks Raczyński, Czesław Warzocha, Edward Czarnota, Stanisława Dębska, Genowefa Jedut, Stefan Ksiądz, Danuta Mazanka, Kazimierz Młynarski, Feliks Partyka, Stanisław Siewierski, Jadwiga Tarkowska, Jerzy Matyzbon, Józefa Nosek, Zofia Piłkuła, Czesław Partyka oraz Bolesław Tryka¹⁸⁰.

GROMADA WĘGLIN

Gromada Węglin rozpoczęła działalność w grudniu 1954 roku. W jej skład weszły dotychczasowe gromady: Łychów Gościeradowski, Łychów Szlachecki, Węglin i Węglinek ze zniesionej gminy Trzydnik Duży¹⁸¹.

W skład pierwszej gromadzkiej rady narodowej wyłonionej w wyborach z grudnia 1954 roku weszli: Szczepan Szymański, Szczepan Gorczyca, Zygmunt Ryś, Wacław Jaworek, Czesław Terecha, Jan Jabłoński, Stefan Ziarno, Stefan Szymański, Helena Capała, Edward Legocki, Władysław Pietras, Franciszek Zawadzki, Czesława Michalska i Maria Woźniak¹⁸².

W skład prezydium wybrano następujące osoby: Szczepan Szymański jako przewodniczący, oraz członkowie: Szczepan Gorczyca, Czesław Terecha, Stefan Ziarno oraz Franciszek Zawadzki¹⁸³. Sekretarzem prezydium była Helena Capała, sprawami obowiązkowego skupu zajmowała się Helena Pęzioł¹⁸⁴.

Po wyborach do rad narodowych z lutego 1958 roku w skład GRN weszli: Szczepan Szymański, Stanisław Jaskuła, Czesław Terecha, Wojciech Szymański, Stefan Ziarno, Helena Capała, Józef Jocek, Michał Lewandowski, Marian Gąciarz, Franciszek Zawadzki, Władysław Nalepa, Ludwik Dwojak, Jan Kot, Bolesław Partyka, Maria Woźniak¹⁸⁵.

Wybrano następujący skład prezydium: Szczepan Szymański – przewodniczący oraz członkowie: Wojciech Szymański, Jan Kot, Bolesław Partyka. Sekretarzem prezydium został

¹⁷⁸ Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie, 1965 nr 17 poz. 83.

¹⁷⁹ APL Prezydium GRN w Trzydniku, sygn. 5, k. 33.

¹⁸⁰ Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie, 1969 nr 11 poz. 129.

¹⁸¹ Dz. Urz. WRN Lublin, 1964 nr 15 poz. 64.

¹⁸² Dz. Urz. WRN Lublin, 1955 nr 1 poz. 49.

¹⁸³ APL/Kraśnik, PGRN Węglin, sygn. 1, b.p.

¹⁸⁴ Tamże.

¹⁸⁵ Dz. Urz. WRN Lublin, 1958 nr 4 poz. 24.

Kazimierz Gąska¹⁸⁶. Jednak jeszcze wiosną 1958 roku sekretarz Gąska odszedł z pracy i zastąpił go Szczepan Gorczyca.

Gromadę zniesiono z końcem 1961 roku. Cały jej obszar przyłączono do gromady Zdziechowice¹⁸⁷.

GMINNA RADA NARODOWA TRZYDNIAK DUŻY 1973-1990

W 1972 roku władze centralne doszły do wniosku, że system gromadzkich rad narodowych, ustanowiony w latach 50. XX wieku, nie przystaje do nowej rzeczywistości. W miejsce gromad powołano gminy, podobnie jak przed 1954 rokiem. Reforma weszła w życie z dniem 1 stycznia 1973 roku. Według ustawy o gminach, gminne rady narodowe pozostawały *organem władzy państwowej i podstawowym organem samorządu społecznego na terenie gminy*. Dalej ustawa głosiła: *Gminna rada narodowa zapewnia wykonanie na terenie gminy zadań państwowych, wzrost i unowocześnienie produkcji, ze szczególnym uwzględnieniem produkcji rolnej, rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny gminy, zaspokajanie potrzeb bytowych ludności oraz umocnienie dyscypliny społecznej*¹⁸⁸.

Wprowadzono wyraźny podział między funkcjami stanowiącymi i wykonawczymi. Najważniejszym organem gminy stała się gminna rada narodowa (GRN) – organ uchwałodawczy. Wybory do gminnych rad narodowych przeprowadzono po raz pierwszy w dniu 9 grudnia 1973 roku. Dlatego też początkowo w gminnych radach narodowych zasiadali dawni radni gromadzcy (styczeń–listopad 1973). Pierwsza sesja GRN, w początkach stycznia 1973 roku, miała uroczysty charakter.

Wybory do rad narodowych przeprowadzono następnie: 5 lutego 1978 roku, 17 czerwca 1984 roku¹⁸⁹ i 19 czerwca 1988 roku. Frekwencja według oficjalnych obwieszczeń była bardzo wysoka, z wyjątkiem ostatnich, kiedy to podano faktyczne wyniki. Gminna rada narodowa liczyła od 20 do 50 członków i zbierała się na sesjach co 1–2 miesiące.

Przewodniczącym gminnej rady zostawał, obligatoryjnie w latach 1974–1980, pierwszy sekretarz gminnego komitetu PZPR. Przewodniczący GRN, jego zastępcy i szefowie komisji gminnych tworzyli prezydium gminnej rady narodowej. Prezydium gminnej rady narodowej reprezentowało gminę na zewnątrz. Organ ten zbierał się na sesjach przeciętnie raz w miesiącu.

Zupełną nowością w systemie gminnym było powołanie naczelnika gminy – organu wykonawczego wobec GRN i prezydium GRN. Naczelnik gminy był powoływany i odwoływany przez wojewodę. Gminna rada narodowa mogła początkowo tylko wyrażać niewiążącą opinię o kandydaturze¹⁹⁰. Naczelnik gminy stał na czele urzędu gminy, który podzielono na trzy piony; biura urzędu gminy na czele z sekretarzem biura UG, gminną służbę rolną (GSR) z kierownikiem oraz urząd stanu cywilnego z kierownikiem USC.

---

¹⁸⁶ Tamże.

¹⁸⁷ Dz. Urz. WRN Lublin, 1961 nr 11 poz. 84.

¹⁸⁸ Dz.U. 1972, nr 49, poz. 312.

¹⁸⁹ Powinny się odbyć w 1982 roku, lecz z uwagi na stan wojenny przesunięto ten termin.

¹⁹⁰ Dz.U. 1972, nr 49, poz. 312.

Gmina dzieliła się na sołectwa z sołtysami wybieranymi na zebraniach wiejskich.

W skład nowo powołanej gminy Trzydnik Duży z siedzibą w Trzydniku Dużym włączono sołectwa: Agatówka, Budki, Dąbrowa, Dębowiec, Liśnik Mały, Łychów Gościeradowski, Łychów Szlachecki, Olbięcin, Owczarnia, Rzeczycza Księża, Rzeczycza Ziemiańska, Rzeczycza Ziemiańska-Kolonia, Trzydnik Duży, Trzydnik Duży-Kolonia, Trzydnik Mały, Węglin, Węglinek, Wola Trzydnicka, Wólka Olbięcka i Zielonka¹⁹¹.

Gmina rozpoczęła działalność 1 stycznia 1973 roku (w praktyce 2 stycznia w poniedziałek). Pierwsza sesja gminnej rady narodowej miała miejsce 3 stycznia 1973 roku. Gminna rada narodowa była bardzo liczna, bowiem obejmował radnych z byłych gromadzkich rad narodowych w Olbięcinie, Trzydniku i Rzeczy. Ich kadencja zakończyła się dopiero w końcu 1973 roku. Przewodniczył Stefan Matuszyk – najstarszy wiekiem radny. W sesji uczestniczyli goście z powiatu oraz miejscowa elita, w tym sekretarz KG PZPR Edward Kobylski i sekretarz KG ZSL Aleksander Rafalski. Podano do wiadomości uchwałę wojewódzkiej rady narodowej o powołaniu gminy Trzydnik Duży. Wyłoniono skład prezydium GRN¹⁹²:

Nazwisko i imię	Funkcja
Denkowski Czesław	Przewodniczący prezydium
Czarnota Edward	Zastępca przewodniczącego
Rafalski Aleksander	Przewodniczący Komisji Planu, Budżetu i Finansów
Partyka Bolesław	Przewodniczący Komisji Rolnictwa
Tryka Bolesław	Przewodniczący Komisji Oświaty, Kultury i Spraw Socjalnych
Marian Pawlasek	Przewodniczący Komisji Ładu i Porządku Publicznego

KADENCJA 1973-1977

Po wyborach do rad narodowych z 9 grudnia 1973 roku w skład GRN weszli¹⁹³:

Nazwisko i imię	miejsowość
Wróblewski Waclaw	Łychów
Jaskuła Zenon	Łychów
Rogowski Gustaw	Łychów
Jędorowska Helena	Łychów
Partyka Marian	Węglinek
Bieniek Stanisław	Węglinek
Dolecki Władysław	Węglin
Pęziół Tadeusz	Węglin
Pawlasek Marian	Olbięcin
Drzymała Halina	Olbięcin
Skorupa Kazimierz	Olbięcin
Gąszkiewicz Marian	Olbięcin
Eysymont Józef	Olbięcin

¹⁹¹ Dziennik Urzędowy Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie, 1972 nr 12 poz. 239.

¹⁹² Archiwum UG Trzydnik Duży, akta gminy Trzydnik Duży, sygn. 1, k. 31.

¹⁹³ Archiwum UG Trzydnik Duży, akta gminy Trzydnik Duży, 1974, k. 46.

Denkowski Czesław	Dębowiec
Grzywacz Stanisław	Liśnik Mały
Szczepanik Sylwester	Wólka Olbięcka
Cieślak Henryk	Dąbrowa
Ksiądz Kazimierz	Dąbrowa
Żak Kazimierz	Dąbrowa
Król Józef	Rzeczyca Księża
Sołtys Walery	Rzeczyca Księża
Hołody Krystyna	Rzeczyca Księża
Drzewień Lucyna	Rzeczyca Księża
Słowik Edward	Rzeczyca Księża
Pyzik Marian	Owczarnia
Matuszyk Stefan	Rzeczyca Ziemiańska
Banasik Mieczysław	Rzeczyca Ziemiańska
Kania Mieczysław	Rzeczyca Ziemiańska
Czerwonka Józef	Rzeczyca Ziemiańska
Jocek Czesław	Rzeczyca Ziemiańska
Czerkowski Witold	Rzeczyca Ziemiańska
Kopeć Alfreda	Zielonka
Kobyłski Edward	Rzeczyca Ziemiańska
Partyka Bolesław	Zielonka
Wolak Paweł	Rzeczyca Kolonia
Drozd Aleksander	Trzydnik Duży
Dyguś Marek	Trzydnik Duży
Ksiądz Stefan	Trzydnik Mały
Janik Helena	Trzydnik Mały
Wyrobek Jan	Agatówka
Magdziak Feliks	Budki
Tryka Bolesław	Wola Trzydnik
Matyżbon Czesław	Wola Trzydnik
Młynarski Kazimierz	Kolonia Trzydnik
Przywara Irena	Kolonia Trzydnik

Prezydium GRN tworzyły następujące osoby:

Nazwisko i imię	Funkcja
Partyka Bolesław	Przewodniczący prezydium
Skorupa Kazimierz	Zastępca przewodniczącego
Tryka Bolesław	Zastępca
Hołoda Krystyna	Przewodnicząca Komisji Rozwoju Gospodarczego i Zaopatrzenia
Wróblewski Wacław	Przewodniczący Komisji Rolnictwa
Król Józef	Przewodniczący Komisji Oświaty, Kultury i Spraw Socjalnych
Dolecki Władysław	Przewodniczący Komisji Ładu i Porządku Publicznego

W dniu 20 marca 1975 roku przewodniczący Bolesław Partyka złożył rezygnację. Nowym przewodniczącym został Wiesław Ufniarz – I sekretarz PZPR w Trzydniku¹⁹⁴. Był to

¹⁹⁴ Archiwum UG Trzydnik Duży, akta gminy Trzydnik Duży, sygn. 4, k. 11.

nakaz ówczesnego prawa, aby łączyć funkcje partyjne z funkcjami kierowniczymi w radach narodowych.

Poniżej lista sołtysów poszczególnych wsi w 1975 roku: Chołody Stanisław, Dębczak Stanisław, Dobrowolski Lucjan, Dwornickiewicz Henryk, Gołąb Wacław, Michalski Walerian, Nitkiewicz Leopold, Orzeł Feliks, Partyka Feliks, Pączek Eugeniusz, Pączek Kazimierz, Pawłowski Roman, Świderek Edward, Szczesiak Tadeusz, Szczepanik Jan, Szymański Franciszek, Wojtaszek Edward, Zieliński Tadeusz¹⁹⁵. Niestety źródła nie podają kto był sołtysiem, której miejscowości.

W połowie 1975 roku nastąpiła wielka reforma administracyjna. Zlikwidowano istniejący od lat powiat kraśnicki. Powołano małe województwa, w tym województwo tarnobrzesckie, do którego przypisano gminę Trzydnik Duży. Gmina nie posiadała większych kontaktów z Tarnobrzegiem¹⁹⁶, natomiast naturalnym lokalnym ośrodkiem była Kraśnik i następnie Lublin, dobrze skomunikowany z Trzydnikiem. Władze nie przeprowadzały żadnych konsultacji z ludnością i mieszkańcy tej gminy musieli przyjąć takie rozwiązanie.

KADENCJA 1978-1984

W wyborach z lutego 1978 roku wybrano następujące osoby¹⁹⁷:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Antosiewicz Maria	Olbięcin
Bieniek Stanisław	Węglinek
Bigos Helena	Liśnik Mały
Balmas Alina	Rzeczyca Ziemiańska
Cieślak Henryk	Dąbrowa
Czarnecki Walenty	Rzeczyca Ziemiańska
Czerwonka Józef	Rzeczyca Ziemiańska
Denkowski Czesław	Dębowiec
Dolecki Władysław	Węglin
Drozd Aleksander	Trzydnik
Drzewień Lucyna	Rzeczyca Księża
Gałuszkiewicz Marian	Olbięcin
Jendorowska Helena	Łychów
Jocek Wiesława	Łychów
Ksiądz Kazimierz	Dąbrowa
Ksiądz Stefan	Trzydnik Mały
Kania Mieczysław	Rzeczyca Ziemiańska
Kopeć Alfreda	Zielonka
Kobylarz Stanisław	Owczarnia
Lewandowski Leszek	Rzeczyca Kolonia
Matuszyk Stefan	Rzeczyca Ziemiańska
Magdziak Feliks	Budki
Nawrocki Ryszard	Rzeczyca Księża
Nosek Józefa	Wola Trzydnicka
Pawlasek Marian	Olbięcin

¹⁹⁵ Archiwum UG Trzydnik Duży, GRN, 1975, k. 99.

¹⁹⁶ Do 1918 roku Tarnobrzeg pozostawał w innym państwie, następnie nigdy nie znajdował się we wspólnych jednostkach administracyjnych.

¹⁹⁷ Namawiano do kolektywnego, wspólnego głosowania. Najlepiej gdyby wszyscy zagłosowali przed zakończeniem godzin wyborów. Archiwum UG Trzydnik Duży, GRN Trzydnik Duży, 1978, k. 62.

Partyka Bolesław	Zielonka
Przywara Irena	Kolonia Trzydnik
Rafalski Aleksander	Olbięcin
Szczepanik Sylwester	Wólka Olbięcka
Skorupa Kazimierz	Olbięcin
Tryka Bolesław	Wola Trzydnicka
Ufniarz Wiesław	Trzydnik
Wróblewski Waclaw	Łychów
Zdyb Franciszek	Agatówka
Zięba Józef	Rzeczyca Księża

W skład prezydium w okresie kadencji weszli:

Nazwisko i imię	Funkcja
Ufniarz Wiesław	Przewodniczący prezydium
Skorupa Kazimierz	Zastępca przewodniczącego
Drozd Aleksander	Zastępca przewodniczącego
Antosiewicz Maria	Przewodnicząca Komisji Rozwoju Gospodarczego i Zaopatrzenia
Wróblewski Waclaw	Przewodniczący Komisji Rolnictwa
Kopeć Alfred	Przewodniczący Komisji Wychowania, Oświaty, Kultury i Spraw Socjalnych
Dolecki Władysław	Przewodniczący Komisji Przestrzegania Prawa i Porządku Publicznego

Z początkiem 1979 roku nowym przewodniczącym prezydium GRN został Czesław Partyka, dotychczasowy naczelnik gminy.

W 1980 roku wybuchły strajki w Świdniku, Lublinie i następnie w całym kraju. Zalegalizowano „Solidarność”. W wyniku zmian w kraju 27 lutego 1981 roku przewodniczący Czesław Partyka złożył rezygnację z funkcji. Nowym przewodniczącym został Ryszard Nawrocki¹⁹⁸.

Był to także okres uaktywnienia się wielu środowisk lokalnych. W gminie Trzydnik Duży rozpoczęła się batalia o przyłączenie gminy do województwa lubelskiego. Inicjatywę rozpoczął Olbięcin, najbardziej poszkodowany zmianami z 1975 roku. Tamten okres oznaczał ścisłą rejonizację w każdej dziedzinie. I tak mieszkańcy Olbięcina i całej gminy Trzydnik Duży nie mogli korzystać z pomocy lekarskiej w Kraśniku, lecz wyjeżdżać do odległych ośrodków województwa tarnobrzeskiego. Na przykład wyjeżdżano na leczenie do Janowa Lubelskiego, korzystając z dworca PKS w Kraśniku, w którym to był nowo zbudowany szpital! Karetki pogotowia z Kraśnika obsługiwały ten teren w drugiej kolejności. Czasem kierowano chorych do Krakowa, mając niedaleko Lublin. Podobne problemy, często absurdalne, notowano przy zakupach w magazynach (składnicach maszyn) na towary deficytowe. Jak na złość kraśnickie sklepy i magazyny były lepiej wyposażone niż w województwie tarnobrzeskim¹⁹⁹. W każdej dziedzinie mieszkańcy gminy musieli korzystać z pomocy odległych instytucji i przedsiębiorstw mając historyczny związek z Kraśnikiem i Lublinem. Wkrótce protest mieszkańców Olbięcina objął całą gminę. Pisano petycje do

¹⁹⁸ Archiwum UG Trzydnik Duży, akta gminy Trzydnik Duży, sygn. 9, k. 39.

¹⁹⁹ Lub też tak uważano.

władz zwierzchnich, organizowano listy poparcia. Wniosek mieszkańców poparła gminna rada narodowa i przedsiębiorstwa z terenu gminy (na przykład GS SCh). Korespondencja dotarła do Urzędu Rady Ministrów²⁰⁰. Sprawę jednak przeciągano, potem rozpoczął się stan wojenny i sprzyjający czas dla środowisk lokalnych przeminął. Do 1998 roku gmina Trzydnik Duży związana była z województwem tarnobrzeskim. Gdy w końcu zlikwidowano ten nieco sztuczny twór, prawdopodobnie w gminie Trzydnik Duży niewiele osób żałowało dawnego województwa.

W grudniu 1981 roku wprowadzono stan wojenny. Władza rozprawiła się z opozycją i spacyfikowała społeczeństwo. Działalność rad narodowych została na kilka miesięcy zawieszona. Do gminy Trzydnik Duży przyjechała Wojskowa Grupa Operacyjna. Miała za zadanie tropić nieprawidłowości. Jednak cały system społeczno-gospodarczy był niewydolny i wojskowi nie wiele mogli zdziałać.

W 1982 roku powinny były się odbyć kolejne wybory do rad narodowych, lecz z uwagi na stan wojenny wybory przełożono na rok 1984.

W początkach lat osiemdziesiątych władze postanowiły zreorganizować administrację wiejską. Ustawa z 20 lipca 1983 roku o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego na nowo powołała samorząd terytorialny²⁰¹. Nie był to samorząd w pełni tego słowa znaczeniu. Przepisy były dość mętne i różnie je interpretowano. Był to jednak pierwszy tak odważny krok władz państwowych. Samorząd wiejski otrzymał prawo do dysponowania własnymi funduszami, ale nie uzyskał osobowości prawnej. Zebrania wiejskie mogły decydować o sprawach lokalnych. Powoływały sołtysa i radę sołecką, jako organy wykonawcze. Na czele rady mógł stanąć przewodniczący rady sołeckiej. Mógł nią także kierować sołtys. Główną osobą reprezentującą samorząd wiejski stawał się przewodniczący rady sołeckiej. Prawo zwoływania zebrań wiejskich przysługiwało radzie sołeckiej na wniosek 1/5 pełnoletnich mieszkańców sołectwa. Sołectwo mogło uchwalić swój statut i powoływać komisje. Nadzór na samorządem wiejskim sprawowała rada narodowa i naczelnik. Nowe przepisy zobligowały naczelnika gminy i GRN do respektowania uchwał zebrań wiejskich. Sprawy dotyczące danej społeczności musiały być z nią uzgadniane. Wybory do rad sołeckich przeprowadzono jesienią 1984 roku, kolejne w 1988 roku.

KADENCJA 1984-1988

Po wyborach do rad narodowych z 17 czerwca 1984 roku w skład GRN weszli:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Biss Eligiusz	Budki
Ciupak Marian	Rzeczyca Ziemiańska
Denkowski Czesław	Dębowiec
Dolecki Władysław	Węglin
Drozd Aleksander	Trzydnik Duży
Drobek Anna	Rzeczyca Ziemiańska
Drzymała Leon	Olbięcin
Dyguś Marek	Trzydnik Duży
Gałuszkiewicz Marian	Olbięcin

²⁰⁰ Wszeghstronną analizę zlecono naukowcom z Polskiej Akademii Nauk, miała trwać 2 lata.

²⁰¹ Dz. U. 1983, nr 41 poz. 185.

Jach Adam	Wola Trzydnik
Jarzyna Stefan	Trzydnik Kolonia
Kania Mieczysław	Rzeczyca Ziemiańska
Kołodziej Irena	Olbięcin
Kopec Alfreda	Zielonka
Ksiądz Kazimierz	Dąbrowa
Leszczyński Eugeniusz	Węglinek
Matyzbon Czesław	Wola Trzydnik
Nawrocki Ryszard	Rzeczyca Księża
Oskroba Zygmunt	Rzeczyca Ziemiańska
Partyka Bolesław	Zielonka
Gierlach Marian	Rzeczyca Kolonia
Pawlasek Marian	Olbięcin
Paździerz Kazimierz	Łychów Szlachecki
Pęziół Jan	Węglin
Piotrowska Bronisława	Rzeczyca Księża
Pyrzyna Mieczysław	Rzeczyca Księża
Rodacka Emilia	Łychów Gościeradowski
Stasiak Jan	Rzeczyca Ziemiańska
Szczepanik Sylwester	Wólka Olbięcka
Tomopolski Adam	Trzydnik Mały
Wasil Stanisław	Agatówka
Wojtaszek Edward	Owczarnia
Wróblewski Adam	Łychów Szlachecki
Zaręba Władysław	Rzeczyca Księża
Żak Wojciech	Dąbrowa

W skład prezydium GRN powołano następujące osoby:

Nazwisko i imię	Funkcja
Drozd Aleksander	Przewodniczący prezydium
Gałuszkiewicz Marian	Zastępca przewodniczącego
Tompolski Adam	Zastępca przewodniczącego
Nawrocki Ryszard	Przewodniczący Komisji Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, Gospodarki Finansowej i Czynów Społecznych
Jach Adam	Przewodniczący Komisji Rolnictwa i Ochrony Środowiska
Kopec Alfreda	Przewodniczący Komisji Oświaty, Zdrowia, Kultury i Spraw Socjalnych
Pawlasek Marian	Przewodniczący Komisji Przestrzegania Prawa i Porządku Publicznego
Gałuszkiewicz Marian	Przewodniczący Komisji ds. Samorządu

KADENCJA 1988-1990

Po wyborach do rad narodowych z dnia 19 czerwca 1988 roku w skład GRN weszli:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Balmas Czesław	Rzeczyca Ziemiańska
Biszczał Edward	Liśnik Mały
Błaszczak Józef	Trzydnik Mały
Buda Zenon	Dębowiec
Chmura Zygmunt	Dąbrowa

Dobrowolski Lucjan	Rzeczyca Księża
Dolecki Władysław	Węglin
Drozd Aleksander	Trzydnik Duży
Drzymała Leon	Olbięcin
Gałuszkiewicz Marian	Olbięcin
Gierlach Marian	Rzeczyca Księża
Głaz Alina	Rzeczyca Księża
Hołody Jerzy	Łychów Szlachecki
Jabłoński Lucjan	Rzeczyca Ziemiańska
Jach Adam	Wola Trzydnicka
Kosikowski Stanisław	Dąbrowa
Ksiądz Ryszard	Trzydnik Mały
Kudelska Marta	Zielonka
Łukasik Marian	Trzydnik Kolonia
Magdziak Feliks	Budki
Matyzbon Czesław	Wola Trzydnicka
Oskroba Cecylia	Rzeczyca Ziemiańska
Partyka Adam	Węglinek
Pawlasek Marian	Olbięcin
Pęziół Jan	Węglin
Pyrzyna Mieczysław	Rzeczyca Księża
Ryń Jan	Rzeczyca Kolonia
Stasiak Jan	Rzeczyca Ziemiańska
Szczepanik Sylwester	Wólka Olbięcka
Szostak Janusz	Łychów Gościeradowski
Szymański Bogusław	Łychów Gościeradowski
Warzocha Romuald	Trzydnik Duży
Wasil Stanisław	Agatówka
Wojtaszek Edward	Owczarnia
Zaręba Władysław	Rzeczyca Księża

W skład prezydium GRN wybrano:

Nazwisko i imię	Funkcja
Kosikowski Stanisław	Przewodniczący prezydium
Drozd Aleksander	Zastępca przewodniczącego
Gałuszkiewicz Marian	Zastępca przewodniczącego
Drozd Aleksander	Przewodniczący Komisji ds. Samorządu
Jach Adam	Przewodniczący Komisji Rolnictwa
Jabłoński Lucjan	Przewodniczący Komisji Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, Gospodarki Finansowej i Czynów Społecznych
Balmas Czesław	Przewodniczący Komisji Oświaty, Zdrowia, Kultury i Spraw Socjalnych
Pawlasek Marian	Przewodniczący Komisji Przestrzegania Prawa i Porządku Publicznego

Powyższe prezydium funkcjonowało do końca kwietnia 1990 roku.

URZĄD GMINY TRZYDNIK DUŻY

Urząd Gminy Trzydnik Duży rozpoczął działalność z początkiem stycznia 1973 roku. Według danych z 1975 roku UG dzielił się na 3 pionierzy: Biuro UG, Gminną Służbę Rolną i USC. Ogółem w UG zatrudnionych było 31 osób, w tym sekretarz biura, 18 pracowników biura, kierownik USC, kierownik GSR oraz 9 instruktorów rolnych. Wszyscy pracownicy UG posiadali wykształcenie średnie ogólne lub zawodowe, dwóch instruktorów rolnych posiadało wykształcenie wyższe. Przeciętna wieku wynosiła 30 lat. Jak pisano w aktach *jest to kadra młoda lecz ambitna*²⁰².

Na pierwszego naczelnika gminy powołano Czesława Partykę²⁰³. Sekretarzem biura UG został Józef Gałkowski, który pracował do drugiej połowy lat 80. W 1978 roku doszło do zmiany na stanowisku naczelnika gminy. Funkcję objął Stanisław Kosikowski. W 1981 roku „Solidarność RP” chciała odwołać naczelnika gminy, jednak radni nie zgodzili się.

W dniu 20 lipca 1985 roku głosowano nad kandydaturą nowego naczelnika gminy. Dotychczasowy naczelnik zrezygnował, bowiem przejął gospodarstwo rolne i chciał się poświęcić pracy w rolnictwie. Zaproponowany przez władze wojewódzkie, nowy naczelnik – Andrzej Szczesiak - został jednogłośnie wybrany. Już 16 grudnia 1986 roku jednak go odwołano. Jeszcze w grudniu 1986 roku władze wojewódzkie przedstawiły dwie kandydatury: Franciszka Kwietnia i Stanisława Kozuby. Radni wybrali na kolejnego naczelnika Franciszka Kwietnia²⁰⁴. Tenże sprawował funkcję naczelnika do lata 1990 roku.

Długoletnim sekretarzem biura UG pozostawał Józef Gałkowski, w końcu lat 80. zastąpiła go Helena Partyka. Kierownikiem Gminnej Służby Rolnej początkowo był Zbigniew Wawrzonek, następnie Witold Wojewoda, który po 1984 roku kierował referatem rolnictwa. Długoletnią główną księgową pozostawała Henryka Buda.

Kierownicy referatów w 1990 roku:

Nazwa referatu	Nazwisko i imię
Społeczno-Administracyjny	Grab Stanisław
Budownictwa i gospodarki komunalnej	Wilk Marian
Rolnictwa	Wojewoda Witold

Urząd Gminy Trzydnik Duży w 1990 roku rozpoczął działalność według nowej ustawy o samorządzie terytorialnym.

²⁰² Archiwum UG Trzydnik Duży, GRN Trzydnik Duży, 1977, k. 88.

²⁰³ Naczelnicy już od lata 1972 roku rozpoczęli długotrwałe szkolenia. Od października 1972 roku organizowali urząd gminy.

²⁰⁴ Tamże, sygn. 13, k. 153. Stosunkiem głosów 18 do 10.

WSPÓŁCZESNA GMINA TRZYDNIK DUŻY

Wydarzenia polityczno-gospodarcze z lat 1989-1990 spowodowały duże przemiany także w gminie Trzydnik Duży. Nowo tworzący się system gospodarczy nie przyniósł szybkich efektów. Na wsi spadła opłacalność produkcji rolnej. Upadały istniejące od wielu lat przedsiębiorstwa takie jak Gminna Spółdzielnia SCh czy magazyny zbożowe w Trzydniku Dużym.

Rok 1990 to czas nadania samorządności funkcjonującym do tej pory gminom. W dniu 27 maja 1990 roku weszła w życie nowa ustawa o *samorządzie terytorialnym* z 8 marca 1990 roku²⁰⁵. 27 maja 1990 roku przeprowadzono także pierwsze wolne wybory do rad gminnych.

Kolejne wybory do rad gmin przeprowadzono 19 czerwca 1994 roku (kadencja 1994-1998), 11 października 1998 (kadencja 1998-2002), 27 października 2002 (kadencja 2002-2006, tego dnia po raz pierwszy wybierano bezpośrednio wójtów gmin), 12 listopada 2006 (kadencja 2006-2010), 21 listopada 2010 roku (kadencja 2010-2014) oraz 16 listopada 2014 roku (kadencja 2014-2018).

Rok 1990 był wyjątkowy, bowiem kończyły działalność stare struktury gminne, a zaczynały zupełnie nowe, już samorządowe. W nowym ustroju samorządowym funkcje uchwałodawcze posiada rada gminy, wybierana w wyborach powszechnych. Rada gminy wybiera spośród siebie przewodniczącego i wiceprzewodniczącego.

Rada gminy decyduje o głównych kierunkach działalności gminy. Do jej wyłącznej właściwości należało (w 1990 roku):

- uchwalanie statutu gminy;
- wybór i odwołanie zarządu, stanowienie o kierunkach jego działania oraz przyjmowanie sprawozdań z jego działalności;
- powoływanie i odwoływanie sekretarza oraz skarbnika gminy;
- uchwalanie budżetu gminy oraz przyjmowanie sprawozdań z działalności finansowej gminy i udzielanie absolutorium zarządowi z tego tytułu;
- uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego;
- uchwalanie programów gospodarczych;
- ustalanie zakresu działania sołectw oraz przekazywania im składników mienia do korzystania;
- podejmowanie uchwał w sprawach podatków i opłat w granicach określonych w odrębnych ustawach;
- podejmowanie uchwał w sprawach majątkowych gminy, przekraczających zakres zwykłego zarządu.

W latach 1990-2002 organem wykonawczym gmin były zarządy gminne, na czele z wójtem wybieranym przez radę gminy. Do kompetencji zarządów gminy należało w szczególności:

- przygotowywanie projektów uchwał rady gminy,

---

²⁰⁵ Dziennik Ustaw z 1990 roku, nr 16, poz. 95. Obecnie ustawa o samorządzie gminnym.

- określanie sposobu wykonywania uchwał,
- gospodarowanie mieniem komunalnym,
- wykonywanie budżetu,
- zatrudnianie i zwalnianie kierowników gminnych jednostek organizacyjnych.

Zarządy gminy funkcjonowały w przeciągu trzech kadencji (1990-1994, 1994-1998, 1998-2002). Od jesieni 2002 roku organem wykonawczym w gminie jest jednoosobowo wójt, wybierany przez mieszkańców gminy w bezpośrednich wyborach.

KADENCJA 1990-1994

W dniu 27 maja 1990 roku przeprowadzono pierwsze, wolne wybory samorządowe. W skład Rady Gminy Trzydnik Duży weszli²⁰⁶:

Nazwisko i imię	miejsowość
Błaszczak Józef Andrzej	Trzydnik Mały
Borowski Ryszard	Olbięcin
Brodalka Józef	Rzeczyca Księża
Drzymała Leon	Olbięcin
Fryza Kazimierz	Wola Trzydnik
Gąciarz Marian	Łychów Gościeradowski
Hawryło Piotr	Trzydnik Duży
Chrzanowski Stanisław	Rzeczyca Kolonia
Iracki Andrzej	Dąbrowa
Iracki Mieczysław	Liśnik Mały
Jabłoński Lucjan	Rzeczyca Ziemiańska
Kamieniarz Zbigniew	Dębowiec
Kosikowski Marek	Agatówka
Leszczuk Marian	Trzydnik Kolonia
Magdziak Feliks	Budki
Miśkiewicz Krystyna	Rzeczyca Ziemiańska
Pajdowski Edward	Łychów Szlachecki
Pęziół Jan	Węglin
Sieczkoś Józef	Węglinek
Surowiec Jadwiga	Rzeczyca Księża
Wierzchowiak Zygmunt	Rzeczyca Księża
Zarąba Marian	Rzeczyca Ziemiańska
Zięba Józef	Zielonka

Pierwsza sesja Rady Gminy miała uroczysty charakter. Odegrano hymn państwowy. Przewodniczył radny senior Leon Drzymała. Przybyły najważniejsze osoby z terenu gminy oraz goście z Tarnobrzega. Radni złożyli ślubowanie. Wybrano prezydium Rady Gminy.

²⁰⁶ Protokół pierwszej sesji Rady Gminy z 4 czerwca 1990 roku.

Przewodniczącym został Marian Leszczuk²⁰⁷. Wiceprzewodniczącymi zostali: Józef Brodalka i Leon Drzymała. Delegatem do Sejmiku Samorządowego był Zygmunt Wierchowiak²⁰⁸.

18 czerwca 1990 roku wybierano wójta gminy. Wysunięto dwie kandydatury: Franciszka Kwietnia oraz Zygmunta Wierchowiaka, jednak ten drugi nie zgodził się kandydowanie. Radni przegłosowali kandydaturę Franciszka Kwietnia na wójta gminy²⁰⁹. W skład Zarządu Gminy powołano następujące osoby²¹⁰:

Nazwisko i imię	Funkcja
Kwiecień Franciszek	Wójt – przewodniczący Zarządu
Borowski Ryszard	Członek Zarządu
Wierchowiak Zygmunt	Członek Zarządu
Zięba Józef	Członek Zarządu

Sekretarzem gminy została Helena Partyka, natomiast Skarbnikiem gminy Henryka Buda.

Komisje Rady Gminy w okresie kadencji²¹¹:

Nazwa komisji	Skład osobowy
Rewizyjna	Iracki Andrzej – przewodniczący, Piotr Hawryło, Zbigniew Kamieniarz,
Rozwoju Gospodarczego i Finansów	Błaszczak Józef Andrzej – przewodniczący, Drzymała Leon, Fryza Kazimierz, Gąciarz Marian, Chrzanowski Stanisław, Sieczkoś Józef, Zaręba Marian
Ładu i Porządku Publicznego	Brodalka Józef – przewodniczący, Borowski Ryszard, Iracki Mieczysław, Pęziół Jan i Zięba Józef
Kultury, Zdrowia i Wychowania	Wierchowiak Zygmunt, Kosikowski Marek, Magdziak Feliks, Pajdowski Edward, Surowiec Jadwiga

KADENCJA 1994-1998

W dniu 19 czerwca 1994 roku przeprowadzono kolejne wybory do rad gmin. W skład Rady Gminy wchodziło:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Adamczyk Maria	Olbięcin
Bieszcz Wojciech	Łychów Szlachecki
Cieślak Piotr	Olbięcin
Drzewiej Halina	Rzeczyca Kolonia
Gąciarz Marian	Łychów Gościeradowski
Iracki Andrzej	Dąbrowa
Iracki Mieczysław	Liśnik Mały
Kobylski Zygmunt	Rzeczyca Ziemiańska
Kosikowska Irena	Rzeczyca Księża
Kosikowski Marek	Agatówka

²⁰⁷ Protokół pierwszej sesji Rady Gminy z 4 czerwca 1990 roku.

²⁰⁸ Tamże.

²⁰⁹ Protokół posiedzenia Rady Gminy z 18 czerwca 1990 roku.

²¹⁰ Protokół posiedzenia Rady Gminy z 18 czerwca 1990 roku.

²¹¹ Uchwała Rady Gminy Trzydnik Duży nr IV/11/90.

Leszczuk Marian	Trzydnik Kolonia
Matyzbon Czesław	Wola Trzydnik
Pęziół Jan	Węglin
Saganowski Czesław	Trzydnik Mały
Surowiec Jadwiga	Rzeczyca Księża
Zachariasz Mirosław	Rzeczyca Ziemiańska
Zapalski Dariusz	Wólka Olbięcka
Zawadzka Teresa	Węglinek
Zeman Grzegorz	Trzydnik Duży
Zięba Józef	Zielonka

Kolejny raz przewodniczącym Rady Gminy został Marian Leszczuk. Na wiceprzewodniczących powołano Dariusza Zapalskiego i Mirosława Zachariasza. Delegatem do Sejmiku Samorządowego został Marek Kosikowski²¹².

W skład Zarządu Gminy wybrano następujące osoby²¹³:

Nazwisko i imię	Funkcja
Kwiecień Franciszek	Wójt- przewodniczący Zarządu
Kosikowski Marek	Członek Zarządu
Surowiec Jadwiga	Członek Zarządu
Zięba Józef	Członek Zarządu

Komisje Rady Gminy w okresie kadencji²¹⁴:

Nazwa komisji	Skład komisji
Rewizyjna	Iracki Andrzej – przewodniczący, Bieszcz Wojciech, Matyzbon Czesław
Rozwoju Gospodarczego i Finansów	Gąciarz Marian – przewodniczący, Kobylski Zygmunt, Drzewiej Halina, Kosikowski Marek, Leszczuk Maria, Saganowski Czesław, Zapalski Dariusz, Matyzbon Witold (spoza Rady), Pawlasek Marian (spoza Rady), Szczesiak Andrzej (spoza Rady)
Kultury, Zdrowia i Wychowania	Adamczyk Maria – przewodnicząca, Zawadzka Teresa, Flis Henryk, Kosikowska Irena, Miśkiewicz Krystyna, Surowiec Jadwiga, Gac Krzysztof (spoza Rady)
Ładu i Porządku Publicznego	Zięba Józef – przewodniczący, Zeman Grzegorz, Pytlak Edward, Cieślak Piotr, Iracki Mieczysław, Pęziół Jan, Szostak Janusz (spoza Rady)

²¹² Realizacja zadań społeczno-gospodarczych w II kadencji Rady Gminy w Trzydniku Dużym (1994-1998).

²¹³ Tamże.

²¹⁴ Tamże.

KADENCJA 1998-2002

Wyniku wyborów samorządowych z 11 października 1998 roku w skład Rady Gminy Trzydnik weszły następujące osoby²¹⁵:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Bieszcz Wojciech	Łychów Szlachecki
Ćwik Ryszard	Olbięcin
Danielewicz Adam	Budki
Chamera Bogusław	Węglin
Chmura Zygmunt	Dąbrowa
Hawryło Piotr	Trzydnik Duży
Iracki Mieczysław	Liśnik Mały
Jabłoński Lucjan	Rzeczycza Ziemiańska
Jendorowski Robert	Łychów Gościeradowski
Kamieniarz Zbigniew	Dębowiec
Kobylski Zygmunt	Rzeczycza Ziemiańska
Kowalik Zbigniew	Trzydnik Mały
Kosikowska Irena ²¹⁶	Rzeczycza Księża
Maciąg Dariusz ²¹⁷	Rzeczycza Ziemiańska Kolonia
Matyzbon Czesław	Wola Trzydnicka
Miśkiewicz Krystyna	Rzeczycza Ziemiańska
Serafin Ryszard	Trzydnik Duży Kolonia
Suchora Ryszard	Rzeczycza Księża
Twardygrosz Henryk	Węglinek
Wojtan Adolf ²¹⁸	Olbięcin
Dębicki Grzegorz ²¹⁹	Rzeczycza Księża ?
Wielgus Władysław	Rzeczycza Ziemiańska Kolonia ?

Przewodniczącym Rady Gminy został Piotr Hawryło, natomiast zastępcami: Ryszard Ćwik i Lucjan Jabłoński²²⁰.

W skład Zarządu Gminy weszli²²¹:

Nazwisko i imię	Funkcja
Kwiecień Franciszek	Przewodniczący Zarządu – Wójt
Zięba Józef	Zastępca Wójta – członek Zarządu
Kamieniarz Zbigniew	Członek Zarządu

²¹⁵ Realizacja zadań społeczno-gospodarczych III kadencja Rady Gminy Trzydnik Duży (1998-2002), wydawnictwo UG Trzydnik Duży.

²¹⁶ Zrzekła się mandatu w trakcie kadencji obejmując stanowisko dyrektora szkoły w Rzeczycy Księżej.

²¹⁷ Zrzekł się mandatu w trakcie kadencji obejmując stanowisko dyrektora szkoły w Olbięcinie.

²¹⁸ Zmarł w trakcie kadencji.

²¹⁹ Wybrany w wyborach uzupełniających.

²²⁰ Realizacja zadań społeczno-gospodarczych III kadencja Rady Gminy Trzydnik Duży (1998-2002), wydawnictwo UG Trzydnik Duży.

²²¹ Realizacja zadań społeczno-gospodarczych III kadencja Rady Gminy Trzydnik Duży (1998-2002), wydawnictwo UG Trzydnik Duży.

Kobyłski Zygmunt	Członek Zarządu
Matyźbon Czesław	Członek Zarządu

Komisje Rady Gminy²²²:

Nazwa komisji	Skład komisji
Rewizyjna	Serafin Ryszard – przewodniczący, Bieszcz Wojciech – członek, Suchora Kazimierz – członek,
Rozwoju Gospodarczego i Finansów	Danielewicz Adam – przewodniczący, Ćwik Ryszard – członek, Dyguś Marian – członek (spoza Rady), Jendorowski Robert – członek, Kobyłski Zygmunt – członek, Kowal Jan – członek (spoza Rady), Kowalik Zbigniew – członek, Matyźbon Czesław – członek, Matyźbon Witold – członek (spoza Rady) Wojtan Adolf – członek
Kultury, Zdrowia i Wychowania	Twardygrosz Henryk – Przewodniczący, Danielewicz Adam – członek, Flis Henryk – członek (spoza Rady), Maciąg Dariusz – członek ²²³ Miśkiewicz Krystyna – członek, Wilkołek Bożena – członek (spoza Rady), Kosikowska Irena – członek ²²⁴ , Chmura Zygmunt - członek ²²⁵ , Dębicki Grzegorz - członek ²²⁶
Ładu i Porządku Publicznego	Kamieniarz Zbigniew – Przewodniczący, Chamera Bogusław – członek, Chmura Zygmunt – członek ²²⁷ , Fryza Waldemar – członek (spoza Rady), Grządka Andrzej – członek (spoza Rady), Iracki Mieczysław – członek, Jabłoński Lucjan – członek, Wielgus Władysław – członek ²²⁸

Warto dodać, że w trakcie kadencji z dniem 1 stycznia 1999 roku przeprowadzono reformę podziału administracyjnego kraju. Zlikwidowano małe województwo tarnobrzesckie, z którym gmina związana była od 1975 roku. Gmin Trzydnik Duży powróciła do województwa lubelskiego (dużego), włączono ją do reaktywowanego powiatu kraśnickiego.

²²² Realizacja zadań społeczno-gospodarczych III kadencja Rady Gminy Trzydnik Duży (1998-2002), wydawnictwo UG Trzydnik Duży.

²²³ Odwołany w funkcji w komisji.

²²⁴ Odwołany w funkcji w komisji.

²²⁵ Dołączył do komisji w trakcie kadencji.

²²⁶ Dołączył do komisji w trakcie kadencji.

²²⁷ Odwołany w funkcji w komisji.

²²⁸ Dołączył do komisji w trakcie kadencji.

KADENCJA 2002-2006

Po wyborach samorządowych z 27 października 2002 roku w skład Rady Gminy Trzydnik Duży weszli²²⁹:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Bębenek Jan Szczepan	Łychów Gościeradowski
Cieślak Piotr Kazimierz	Olbięcin
Ćwik Ryszard	Olbięcin
Dębicki Grzegorz Adam	Rzeczyca Księża
Hawryło Piotr Kazimierz	Trzydnik Duży
Matyzbon Czesław Jan	Wola Trzydnicka
Niezgoda Ryszard Stanisław	Rzeczyca Ziemiańska
Okoń Małgorzata	Budki
Rosikoń Leszek	Węglin
Saganowski Czesław	Trzydnik Mały
Serafin Ryszard	Trzydnik Duży Kolonia
Siembida Stanisław	Dąbrowa
Świderek Ryszard Wiesław	Zielonka
Tupaj Kazimierz	Rzeczyca Ziemiańska Kolonia
Widarska Barbara Jolanta	Rzeczyca Księża

Pierwsze bezpośrednie wybory wójta gminy nie przyniosły rozstrzygnięcia w pierwszej turze. W drugiej turze wygrał dotychczasowy wójt Franciszek Kwiecień. W wyniku protestów wyborczych zaprzysiężenie wójta odbyło się dopiero 7 maja 2003 roku²³⁰.

Skład prezydium Rady Gminy w okresie kadencji:

Nazwisko i imię	Funkcja
Dębicki Grzegorz	Przewodniczący Rady
Hawryło Piotr	Wiceprzewodniczący Rady
Bębenek Jan	Wiceprzewodniczący Rady

Skład komisji Rady Gminy w okresie kadencji²³¹:

Nazwa komisji	Skład osobowy
Rewizyjna	Serafin Ryszard – przewodniczący, Niezgoda Ryszard Stanisław, Saganowski Czesław
Rozwoju Gospodarczego, Finansów i Promocji	Niezgoda Ryszard Stanisław – przewodniczący, Bębenek Jan Szczepan, Rosikoń Leszek, Hawryło Piotr Kazimierz,

²²⁹ Realizacja zadań społeczno-gospodarczych IV kadencja Rady Gminy Trzydnik Duży (2002-2006), wydawnictwo UG Trzydnik Duży.

²³⁰ Tamże.

²³¹ Realizacja zadań społeczno-gospodarczych IV kadencja Rady Gminy Trzydnik Duży (2002-2006), wydawnictwo UG Trzydnik Duży.

	Matyzbon Czesław Jan, Tupaj Kazimierz, Serafin Ryszard
Kultury, Zdrowia i Wychowania	Widarska Barbara Jolanta – przewodniczący, Okoń Małgorzata, Świderek Ryszard Wiesław, Cieślak Piotr Kazimierz, Dębicki Grzegorz Adam
Ładu i Porządku	Ćwik Ryszard – przewodniczący, Saganowski Czesław, Siembida Stanisław

W tej kadencji władze gminy uchwaliły Plan Rozwoju Lokalnego oraz Wieloletni Plan Inwestycyjny. Pozwoliło to uporządkować kwestie gminnych inwestycji. Przyjęto zasadę, że do rocznych budżetów przyjmowano tylko te zadania, które miały szansę na wsparcie zewnętrzne. W sumie w okresie kadencji gmina Trzydnik Duży pozyskała ponad 2,6 mln złotych ze źródeł zewnętrznych²³².

W podsumowaniu działań w okresie kadencji wyróżniono remonty kapitalne obiektów oświatowych, w tym termomodernizację, wyposażenie pracowni komputerowych,

Powyższe działania przełożyły się na sukcesy gminy. W rankingu gmin wiejskich dziennika „Rzeczpospolita” z 2005 roku gmina Trzydnik Duży zajęła 40 miejsce w kraju i 3 w województwie lubelskim. Był to wielki sukces władz gminy i całej społeczności władz gminy i całej społeczności²³³. W połowie 2005 roku Rada Gminy podjęła uchwałę o przystąpieniu do opracowania herbu, flagi i sztandaru. Niedługo potem Rada Gminy przy pozytywnej opinii Komisji Heraldycznej podjęła uchwałę o przyjęciu symbolów gminy Trzydnik Duży²³⁴.

KADENCJA 2006-2010

Po wyborach do rad gmin z listopada 2006 roku w skład Rady Gminy Trzydnik Duży wybrano następujące osoby²³⁵:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Ćwik Ryszard	Olbięcin
Dębiewska Zofia	Rzeczyca Ziemiańska
Gierlach Jacek	Rzeczyca Ziemiańska Kolonia
Hawryło Piotr	Trzydnik Duży

²³² Tamże.

²³³ Realizacja zadań społeczno-gospodarczych IV kadencja Rady Gminy Trzydnik Duży (2002-2006), wydawnictwo UG Trzydnik Duży.

²³⁴ Realizacja zadań społeczno-gospodarczych IV kadencja Rady Gminy Trzydnik Duży (2002-2006), wydawnictwo UG Trzydnik Duży.

²³⁵ Realizacja zadań społeczno-gospodarczych V kadencja Rady Gminy Trzydnik Duży 2006-2010, wydawnictwo UG Trzydnik Duży.

Jach Adam	Trzydnik Duży Kolonia
Kosikowski Marek	Agatówka
Kowalik Zbigniew	Trzydnik Mały
Matyzbon Czesław	Wola Trzydnicka
Nawrocki Wojciech	Rzeczyca Księża
Oszust Andrzej	Rzeczyca Ziemiańska
Pęziół Jan	Węglin
Radwan Grzegorz	Rzeczyca Księża
Szmit Dariusz	Dąbrowa
Szot Edward	Łychów Szlachecki
Wilkołek Zbigniew	Olbięcin

W skład prezydium Rady Gminy wybrano następujące osoby²³⁶:

Nazwisko i imię	Funkcja
Kosikowski Marek	Przewodniczący Rady
Dębiewska Zofia	Wiceprzewodnicząca Rady
Wilkołek Zbigniew	Wiceprzewodniczący Rady

Wójtem gminy, już w pierwszym głosowaniu, został Franciszek Kwiecień. Złożył ślubowanie w dniu 30 listopada 2006 roku na sesji Rady Gminy²³⁷.

Komisje Rady Gminy w okresie kadencji²³⁸:

Nazwa komisji	Skład Komisji
Rewizyjna	Matyzbon Czesław – przewodniczący, Hawryło Piotr, Gierlach Jacek
Rozwoju Gospodarczego, Finansów i Promocji	Hawryło Piotr - przewodniczący, Matyzbon Czesław, Gierlach Jacek, Jach Adam, Kowalik Zbigniew, Oszust Andrzej, Pęziół Jan, Radwan Grzegorz, Szmit Dariusz
Kultury, Zdrowia i Wychowania	Wilkołek Zbigniew – przewodniczący Komisji, Dębiewska Zofia, Ćwik Ryszard, Kosikowski Marek, Kowalik Zbigniew,
Ładu i Porządku	Ćwik Ryszard – Przewodniczący Komisji, Gierlach Jacek, Nawrocki Wojciech, Oszust Andrzej, Pęziół Jan, Szmit Dariusz, Szot Edward

²³⁶ Realizacja zadań społeczno-gospodarczych V kadencja Rady Gminy Trzydnik Duży 2006-2010, wydawnictwo UG Trzydnik Duży.

²³⁷ Tamże.

²³⁸ Realizacja zadań społeczno-gospodarczych V kadencja Rady Gminy Trzydnik Duży 2006-2010, wydawnictwo UG Trzydnik Duży.

KADENCJA 2010-2014

W wyborach samorządowych z dnia 21 listopada 2010 roku wybrano następujących radnych²³⁹:

Nazwisko i imię	Miejscowość
Fryza Waldemar	Węglinek
Hawryło Piotr	Trzydnik Duży
Jach Adam	Trzydnik Duży Kolonia
Kowalik Zbigniew	Trzydnik Mały
Kowalski Stanisław	Liśnik Mały
Kosikowski Marek	Agatówka
Nawrocki Wojciech	Rzeczyca Księża
Niezgoda Ryszard	Łychów Gościeradowski
Oszust Andrzej	Rzeczyca Ziemiańska
Pęziół Jan	Węglin
Radwan Grzegorz	Rzeczyca Księża
Szmit Dariusz	Trzydnik Mały
Wielgus Władysław	Rzeczyca Ziemiańska Kolonia
Wilkołek Zbigniew	Olbięcín
Zdyb Ryszard	Rzeczyca Ziemiańska

W skład prezydium Rady Gminy wybrano następujące osoby²⁴⁰:

Nazwisko i imię	Funkcja
Kosikowski Marek	Przewodniczący Rady
Nawrocki Wojciech	Wiceprzewodniczący Rady
Kowalik Zbigniew	Wiceprzewodniczący Rady

Wójtem gminy w powszechnych wyborach w dniu 21 listopada 2010 roku został Franciszek Kwiecień. Złożył ślubowanie 9 grudnia 2010 roku.

Komisje Rady Gminy w okresie kadencji²⁴¹:

Nazwa komisji	Skład osobowy
Rewizyjna	Wilkołek Zbigniew – przewodniczący, Hawryło Piotr, Radwan Grzegorz,
Ładu i Porządku	Szmit Dariusz – przewodniczący, Pęziół Jan, Nawrocki Wojciech, Wielgus Władysław, Fryza Waldemar
Rozwoju Gospodarczego, Finansów i Promocji	Hawryło Piotr – przewodniczący, Niezgoda Ryszard, Kowalik Zbigniew, Jach Adam, Szmit Dariusz, Pęziół Jan, Oszust Andrzej, Kowalski Stanisław, Radwan Grzegorz
Kultury, Zdrowia i Wychowania	Zdyb Ryszard – Przewodniczący, Wilkołek Zbigniew, Kowalik Zbigniew, Kosikowski Marek, Kowalski Stanisław

²³⁹ Realizacja zadań społeczno-gospodarczych, VI kadencja 2010-2014 Gminy Trzydnik Duży.

²⁴⁰ Tamże.

²⁴¹ Tamże.

KADENCJA 2014-2018

W ostatnich wyborach samorządowych wybrano następujący skład Rady Gminy Trzydnik
Duży:

Nazwisko i imię	miejsowość
Frania Marzena	
Grab Ewa	
Hawryło Piotr Kazimierz	
Herbet Michał	
Jach Adam	
Kosikowski Marek	
Kowalski Stanisław	
Mirodka Maria	
Nawrocki Wojciech	
Pęziół Jan	
Radwan Grzegorz	
Stasiak Włodzimierz	
Szmit Dariusz	
Szot Michał	
Tupaj Teresa	

Komisje Rady Gminy:

Nazwa komisji	Skład osobowy
Rewizyjna	Hawryło Kazimierz – przewodniczący, Radwan Grzegorz, Szmit Dariusz
Rozwoju Gospodarczego, Finansów i Promocji	Pęziół Jan – przewodniczący, Hawryło Piotr Kazimierz, Radwan Grzegorz, Tupaj Teresa, Jach Adam, Mirodka Maria, Grab Ewa, Frania Marzena, Herbet Michał
Kultury, Zdrowia i Wychowania	Kosikowski Stanisław – przewodniczący, Mirodka Maria, Kosikowski Marek, Herbet Michał, Tupaj Teresa
Ładu i Porządku	Szmit Dariusz – przewodniczący, Frania Marzena, Grab Ewa, Nawrocki Wojciech, Pęziół Jan, Szot Michał, Stasiak Włodzimierz

Bezpośrednie wybory wójta gminy wygrał Franciszek Kwiecień.

Współczesna gmina Trzydnik leży w południowej części województwa lubelskiego w powiecie krańickim. Gmina liczy około 7 000 mieszkańców i obejmuje obszar 10 473 ha. W skład gmin wchodzi 20 sołectw.

Władze gminy Trzydnik Duży w 2018 roku:

Nazwisko i imię	Funkcja
Kwiecień Franciszek	Wójt Gminy
Maciąg Dariusz	Zastępca Wójta
Niezbecka Wioletta	Sekretarz Gminy
Zięba Renata	Skarbnik Gminy

Pracownicy UG Trzydnik Duży:
